

Handelshögskolan
VID GÖTEBORGS UNIVERSITET

Handelshögskolan vid Göteborgs universitet
Juridiska institutionen

2011 års ändring av kreditupplysningslagen

En studie om kreditupplysningsutveckling och gränsen för
personlig integritet

Tillämpande studier, 30 hp
Programmet för juris kandidatexamen, termin 9
Ht 2010
Handledare: Jens Andreasson
Författare: Emma Nordin

1. Inledning.....	4
1.2 Syfte och frågeställning.....	5
1.3 Metod och material.....	5
1.4 Avgränsning och disposition.....	6
2. Kreditupplysning.....	7
2.1 Kreditupplysningens uppkomst.....	7
2.2 Kreditupplysningens utveckling.....	8
2.3 Dagens kreditupplysning.....	10
2.4 Vad en kreditupplysning innehåller.....	11
3. Personlig integritet.....	15
4. Kreditupplysningslagen 1973.....	17
4.1 Begreppen personlig integritet och otillbörligt intrång.....	18
4.2 Kritik mot lagförslaget.....	19
4.3 Kreditupplysningslagens inverkan på Tryckfrihetsförordningen.....	20
4.3.1 Inskränkningen omfattade även den nya grundlagen.....	21
5. 2011 års ändringen av KuL.....	23
5.1 Den faktiska ändringen.....	23
5.2 Åsikter om lagändringen.....	24
5.3 Potentiella konsekvenser enligt förarbetena.....	26
5.4 Ändring av TF och YGL på förslag.....	26
6. Lagändringens potentiella konsekvenser för olika grupper i samhället.....	28
6.1 Journalister.....	29
6.2 Företag.....	31
6.2.1 E-handelsföretag.....	31
6.2.2 Kreditupplysningsföretag.....	33
6.3 Privatpersoner.....	34
6.3 Ekonomiska och moraliska aspekter.....	36
7. Jämförelse med andra typer av integritetsintrång.....	38
7.1 Kundkort – inkörsporten till riktad reklam.....	38
7.2 ICA - pionjär inom svensk riktad reklam.....	39
7.3 Kartläggning av kundvanor. Var går gränsen?.....	41
7.4 Framtidens marknadsföring – mer integritetsvänlig?.....	43
8. Privatekonomisk information jämfört med annan privatinformation.....	44
8.1 Är öppenhet en generationsfråga?.....	44
8.1.1 Ungdomars syn på privatinformation.....	45
8.1.2 Svenska befolkningens syn på privatinformation.....	46
8.3 Taxeringskalendern i bokform jämfört med inkomstuppgifter på Internet.....	47
8.4 Nutidens omfrågekopia.....	48
9. Analys och diskussion.....	50
10. Källförteckning.....	56

Förord

Att skriva om en bransch, som jag inte har någon praktisk erfarenhet av, har varit utmanande och lärorikt. Utmaningen har legat i att försöka förstå hur saker och ting fungerar rent praktiskt, samt att se de eventuella konsekvenser som lagändringen kan tänkas få. Det har väckt en hel del personliga tankar kring kreditupplysning, informationsutbyte och personlig integritet.

Ämnet och problematiken är enligt mig högst relevant. Vi lever ändå i en värld där tekniks utveckling inte verkar se några gränser vilket medför att det ställs höga krav på våra lagar. Lagarna måste vara flexibla för att kunna verka i en ständigt förändrande miljö, samtidigt som de måste vara tydliga för att undvika luckor och efterföljande missbruk.

Uppslaget till att skriva om förändringen av kreditupplysningslagens kom från min mentor. Han tipsade mig om ämnet och problematiken på området. Min mentor i uppsatsprojektet har varit Lars Melin på Lindahls Advokatbyrå i Göteborg. Jag vill tacka honom för inspiration och vägledning i det inledande skedet av projektet och under resans gång.

Jag vill även tacka alla som ställt upp på intervjuer och hjälpt mig förstå hur kreditupplysningsbranschen fungerar, samt vilka konsekvenser som lagändringen kan tänkas medföra.

Emma Nordin

Mars 2011

1. Inledning

Allt oftare dyker nya idéer, innovationer och tekniker upp som förändrar förutsättningarna för en hel bransch. Mobiltelefoni, Internet och Ingvar Kamprads idé att låta kunden själv skruva ihop möblerna, är nymodigheter som alla har påverkat branschen i deras respektive område under deras respektive era.¹ Ibland kommer dock nya idéer som förändrar en hel bransch men som inte blir lika uppskattade som bokhyllan Billy. Hösten 2006 lanserade företaget Ratsit en ny tjänst på Internet. Tjänsten innebar att personer gratis och anonymt kunde kontrollera vad deras grannar, kollegor och bekanta tjänade. Uppgifterna lämnades dessutom ut utan att de berörda någonsin fick vetskap om att en kreditupplysning hade lämnats ut. De första dagarna var intresset så stort att serverna inte klarade av trycket. Mellan 600 000- 800 000 personer besökte sajten varje dag. Intresset för att kontrollera vad andra personer tjänade var enormt.² Under de första fyra månaderna lämnades ca 14 miljoner personrapporter ut från Ratsits sajt.³ Många var chockade och förvånade över att Ratsit kunde lämna ut den här typen av uppgifter utan att göra sig skyldiga till brott. Eftersom Ratsit var registrerade som en publikation med en ansvarig utgivare, och inte som ett kreditupplysningsföretag, var de inte tvungna att följa kreditupplysningslagens alla bestämmelser. De var istället skyddade av yttrandefrihetsgrundlagen. De publicerade följaktligen uppgifter som en tidning och inte som ett kreditupplysningsföretag i lagens mening. Det gjorde det möjligt att kringgå kreditupplysningslagens bestämmelser, om att den som efterfrågar uppgiften måste ha ett legitimt behov av uppgiften, samt att information måste lämnas till den kreditupplysningen berör. Skatteverkets direktör uttryckte senare stor oro och menade att den gamla offentlighetsprincipen⁴ och dagens teknik hade gjort det här missbruket möjligt. Ratsits agerande var startskottet för en stor debatt om kreditupplysningar och integritet, och ledde fram till den lagändring som trädde i kraft 1 januari 2011.⁵

¹ Sandén, Weje, *En fråga om förtroende – Historien om Soliditet och svensk kreditupplysning*, Strokirk-Landström AB, Lidköping 2008, s. 112.

² Cit. Mörka moln 1

³ Cit. Ratsit-vd räds inte hetluften

⁴ Finns inskriven i vår grundlag, TF 2:1

⁵ Cit. Mörka moln 1

1.2 Syfte och frågeställning

I uppsatsen kommer kreditupplysningens ursprung och förändrade användning att studeras. Fokus kommer att ligga på den lagändring i kreditupplysningslagen som trädde i kraft vid årsskiftet 2011 samt dess konsekvenser. Syftet med uppsatsen är att undersöka vad förändringen av kreditupplysningslagen kan komma att få för konsekvenser för olika aktörer i samhället.

Även innebörden av personlig integritet och integritetsintrång kommer att behandlas. Syftet är att se om gränsen för vad vi anser vara integritetsintrång möjligtvis har förskjutits. En jämförelse med andra typer av integritetsintrång kommer att redovisas där utbredningen och användningen av kundkort kommer att behandlas.

Vidare kommer utlämnande av olika typer av privatinformation att jämföras. Är ekonomisk information mer känslig än annan privatinformation som sprids på Internet? Är öppenhet en generationsfråga? Dessa frågor skall försöka besvaras i den kommande texten.

1.3 Metod och material

Den gällande regleringen och de centrala lösningarna på området har studerats genom att läsa doktrin, förarbeten och lagtext. Det har sedan presenterats i syfte att ge läsaren en grundförståelse för regelverket samt för att synliggöra vilka brister regelverket och tillämpningen har. En grundförståelse är vidare viktigt för att kunna förstå de potentiella konsekvenser som kan tänkas uppstå. Vidare har det traditionella juridiska arbetet kompletterats med debattartiklar och intervjuer för att ytterligare utforska vad tillämpningen av lagen och lagändringen kan komma att få för konsekvenser för olika aktörer i samhället. Intervjuerna har hållits med praktiker i respektive grupp, som samtliga kommer att påverkas av lagändringen. Orsaken till att hålla intervjuer med de olika aktörerna, på vilka det fokuseras på i uppsatsen, är att få en mer tillämpad och verklighetsförankrad analys av frågeställningen jämfört med att bara studera teorier.

De författningar som främst använts är Kreditupplysningslagen (1973:1173) nedan KuL, Personuppgiftslagen (1998:204) nedan PuL, Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469) nedan YGL samt Tryckfrihetsförordningen (1949:105) nedan TF.

1.4 Avgränsning och disposition

Vad lagändringen kommer att innebära är det ingen som med säkerhet vet på förhand.

Uppsatsen speglar de farhågor, eventuella problem och fördelar som den kan tänkas medföra. Tre olika grupper i samhället, som samtliga kommer att beröras av lagändringen, har valts ut. De grupperna är journalister, företag och privatpersoner. Fokus ligger på konsekvenserna för privatpersoner.

I uppsatsen utvecklas även fenomenet med kundkort samt marknadsföring genom riktad reklam. Även synen på ekonomisk information och annan privatinformation som finns att tillgå på Internet kommer att diskuteras. Det skall även utforskas om det finns skillnader mellan generationer när det gäller privat information och öppenhet.

Någon fördjupning i de partipolitiska aspekterna gällande lagändringen eller vad som skulle ha hänt om det blivit ett regeringsskifte under valet hösten 2010 kommer inte att redovisas.⁶ Vidare kommer ingen internationell jämförelse att presenteras då tid varit en bristvara. Rapporter, artiklar och dylikt som publicerats efter 31 jan 2011 har inte beaktats då processen att slutföra uppsatsen anses vara viktigare.

⁶ Den rödgröna alliansen hade manifesterat att de tänkt upphäva lagförslaget om de vann valet.

2. Kreditupplysning

För att kunna utforska lagändringen i kreditupplysningslagen, som trädde i kraft vid årsskiftet 2011, följer här en presentation om kreditupplysningars utveckling fram till idag. En sammanfattning av vad en kreditupplysning består av kommer också att presenteras.

2.1 Kreditupplysningens uppkomst

Kreditgivning kan återfinnas långt tillbaka i tiden. Redan för 3000 år sedan användes det som ett handelsmedel i Babylon, Assyrien och Egypten. Under 300- och 400-talen användes krediter i Grekland som en kontraktsform genom att finansiärer lånade ut pengar till sjöfarten i utbyte mot säkerhet i fartygen och dess last.⁷

Ordet kredit härstammar från det latinska ordet credere som betyder tro eller anförstro. En kredit är alltid ett risktagande och för en långgivare att bedöma vilka som är kreditvärdiga, eller inte, är inte alltid så lätt. Förr i tiden när det inte fanns organisationer som kunde sammanställa sådan information fick kreditgivaren själv göra bedömningen utifrån personliga kontakter, informationsbrev och nätverk.⁸

Upplysningsbyråernas tillkomst var således på önskan av kreditgivare som önskade skydda sig mot kreditförluster. En förlust på en kredit gick ofta inte bara ut över den enskilda kreditgivaren, utan drabbade även andra kredittagare och kunder i form av ökade priser på tjänster och dylikt. Om kreditupplysning inte skulle ha funnits hade säljare tvingats avstå från vissa affärer eller tvingats till en högre premie för att gardera sig mot en eventuell förlust. Samhället i stort tjänar således på kreditupplysningar då de möjliggör ökad handel med lägre kostnader,⁹ förutsatt att kreditupplysningen är baserade på aktuella siffror samt är korrekt analyserad.¹⁰

⁷ Sandén, s. 19.

⁸ A a s. 20.

⁹ A a s 25.

¹⁰ Cit. Standard and Poor's stäms för Lehman-betyg. Ratinginstitutet mottog hård kritik efter att ha gett Lehman Brothers höga kreditbetyg strax innan finanskraschen 2008, vilket visar att inte bara existensen av kreditupplysningar är viktigt utan även hur de genomförs och analyseras.

2.2 Kreditupplysningens utveckling

I slutet av 1800-talet blev fler och fler lönearbetare och fick därmed betalt i kontanta pengar. Det gjorde att efterfrågan på konsumtionsartiklar ökade. Från 1870-1915 tredubblades antalet grossister och detaljister i Sverige. Lanthandlarna ökade på landsbygden och specialbutiker ökade i städerna.¹¹ Efter andra världskriget ökade välståndet med en växande kreditefterfrågan som följd. TV-apparater, bilar och andra kapitalvaror såldes på avbetalning och kredit, något som gjorde att efterfrågan på kreditupplysningar ökade. Kontokrediter blev vanligare och spred sig i så gott som samtliga samhällsklasser.¹² Den växande efterfrågan på kreditupplysningar ställde höga krav på kreditupplysningsföretagen att leverera snabba svar. Kunderna ville i många fall ta med sig varan hem på en gång, men kreditupplysningar var fortfarande kostsamma och i viss mån en långsam process. Detta resulterade i att många säljare nöjde sig med att begära en kopia på legitimationen och ta adressuppgifter för att försäkra sig om att kunden i alla fall hade en fast adress. Den bristande kontrollen gjorde att många säljare förlorade pengar, och i värsta fall gick i konkurs, då köparna i själva verket inte var kreditvärdiga.¹³

Efter andra världskriget blev industrierna fler och butikskedjor såsom IKEA, Hennes & Mauritz och KappAhl grundades. Snabbköpen, där kunden själv plockade sina varor, blev vanligare, samtidigt som köpcentrum byggdes.¹⁴ Datorer gjorde entré under 1960-talet, något som ytterligare förändrade affärsvärlden och så även kreditupplysningsbranschen. Till en början var datorer sällsynta. I Sverige fanns endast 153 stycken 1964. De var även väldigt dyra. Endast större organisationer och företag hade möjlighet att köpa in dem. Arbetet att föra över information från papperskopior till datorer var ytterligare ett problem, något som krävde en stor arbetsinsats, både i tid och pengar.¹⁵ Datasamhället uppfattades många gånger som ett hot mot privatlivet och att befolkningen skulle bli mer övervakade.¹⁶

Frågan om integritetsskydd uppmärksammades för första gången 1967 efter att ett privat företag hade mikrofilmade registeruppgifter och bjudit ut dessa till försäljning.

Riksdagsmannen, Kurt Hugosson, oroade sig för den ökade kommersiella användningen av personuppgifter och efterlyste en lagändring vid behandling av personuppgifter. 1967 var

¹¹ Sandén, s. 29.

¹² A a s 76.

¹³ A a s 80 f.

¹⁴ A a s 77.

¹⁵ A a s 84 f.

¹⁶ A a s 91.

regeringen inte beredd att ingripa, men 1969 tillsattes en kommitté för att utreda om offentlighetsprincipen borde anpassas efter den nya tekniken, samt om det fanns ett behov av en datalag.¹⁷

Följden blev att Sverige, 1 juli 1973, fick världens första datalag. Datainspektionen inrättades samtidigt för att bevaka efterlevnaden av lagen. Parallellt med införandet av datalagen, presenterades även ett första betänkande ”Kreditupplysning och integritet” vilket föreslog en lagstiftning där den personliga integriteten begränsade vad kreditupplysningsföretagen fick lämna ut för uppgifter. Information av känslig natur som tidigare lämnats ut om brottslighet, uppgifter om sjukdomar och alkoholvanor, skulle inte längre få användas. Fler förslag presenterades som än i dag är aktuella, till exempel legitimt behov av uppgiften samt att upplysning skall skickas till den privatperson som blivit kreditprövad.¹⁸ Resultatet blev Kreditupplysningslagen, som trädde i kraft 1973, vilket införde gemensamma regler för hur kreditupplysningsverksamhet skulle bedrivas i Sverige.¹⁹ KuL satte således stopp för snokandet i folks privatliv. I och med lagen förbjöds kreditföretagen att göra bedömningar utifrån en individs levnadssätt och person. Endast uppgifter om inkomst, fastighetsinnehav och förmögenhet samt eventuella betalningsanmärkningar fick ingå i upplysningen, allt för att skydda den personliga integriteten från onödigt intrång och risken för godtyckliga upplysningar.²⁰

1997 kom det första kreditupplysningsföretaget på Internet. Det var det första företaget i världen med att erbjuda kreditupplysningar via Internet. Snart var Internet den största distributionskanalen av kreditupplysningar. Internet gjorde det möjligt för kunden att snabbt och enkelt få tag i de uppgifter den behövde. Nackdelen ur integritetssynpunkt var att kreditupplysningslagen inte gällde för det forum som Internet utgjorde. Problemet uppdagades 2001 då Syna AB blev anmälda av Datainspektionen för att ha brutit mot KuL då de lämnat ut uppgifter utan att ha sänt en upplysningskopia till personen det rörde.²¹ Syna AB hävdade att de följt lagen, men att de sedan tidigare gett ut en tryckt skrift med kreditupplysningar och att de därmed var skyddade av yttrandefrihetsgrundlagen. Kreditupplysningslagen var därmed inte tillämplig. Syna AB fick rätt i samtliga instanser och problematiken med KuL och

¹⁷ A a s 92.

¹⁸ A a s 100 f.

¹⁹ A a s 105.

²⁰ A a s 134.

²¹ A a s 123.

grundlagen uppdagades på allvar. Slutsatsen löd att så länge ett kreditupplysningsföretag regelbundet ger ut en tryckt skrift är det skyddat av yttrandefriheten och kan således bedriva kreditupplysning på Internet utan att behöva följa samtliga bestämmelser i KuL.²² Vad som betecknades som en redaktion kom senare att fastställas i ett annat rättsfall. Där meddelades att vad som i allmänhetens ögon uppfattades som en redaktion, även skall gälla i lagen, trots att skriften endast behandlar uppgifter om betalningsanmärkningar.²³

Problematiken angående integritet och yttrandefrihet kom än en gång upp till diskussion när Ratsit 2006 erbjöd kreditupplysningar gratis på Internet. Det ledde till att en utredning tillsattes för att bringa klarhet i möjligheterna att kreditupplysningslagen även skulle omfatta Internet, utan att inskränka yttrandefriheten. Gratisverksamheten upphörde dock i samband med att Skatteverket, Kronofogden och andra stora aktörer på marknaden slutade sälja information vidare till Ratsit.²⁴ Dock var problemet inte löst i och med detta.

2.3 Dagens kreditupplysning

Förr i tiden betraktades det som ett konststycke att skriva en kreditupplysning. Det krävde omfattande efterforskningar där allt ifrån fakta om de personliga omständigheterna till skvaller vägdes in. Många människor engagerades och kreditundersökarna fick göra noggranna avvägningar när kreditvärdigheten skulle värderas.²⁵ Mycket av informationen var av ytterst privat natur. Dryckesvanor, sjukdomar, familjrelationer och karaktärsdrag gav ofta utrymme för godtyckliga värderingar när kreditvärdigheten bedömdes.²⁶ Allt eftersom etiken inom branschen förändrades och informationstillgången blev bättre ökade även kvalitén på upplysningarna. Dock var det fortfarande ofta individens levnadssätt som avgjorde kreditvärdigheten istället för den faktiska betalningsförmågan,²⁷ något som fick ett slut i och med kreditupplysningslagens entré 1973.²⁸

Kreditupplysning är idag så mycket mer än vad det var förr i tiden.²⁹ Dels för att samhället ser annorlunda ut med allt vad Internet och globaliseringen har inneburit, men även människornas

²² A a s 124 f.

²³ RÅ 2003 ref. 30.

²⁴ Sandén, s. 124.

²⁵ A a s 128.

²⁶ A a s 132.

²⁷ A a s 133.

²⁸ A a s 134.

²⁹ A a s 143.

livsstil har förändrats. Fler personer byter idag jobb än förr i tiden, anställningsformerna förändras, sjukskrivningar ökar, personer flyttar och skiljer sig i större utsträckning. Alla dessa faktorer och fler därtill gör att mycket kan hända i en persons ekonomi som följaktligen kan påverka dess kreditvärdighet. Det gör att aktuella och uppdaterade kreditupplysningar är ett viktigt instrument i dagens samhälle. Idag finns kreditupplysningsföretagen inte bara till för att bedöma kreditvärdighet, utan sammanställer även analyser och kommer med förslag på potentiella kunder, leverantörer etc.³⁰ Olika tjänster har genom årens lopp utökat kreditupplysningarna, men framför allt har de olika kanalerna för att förmedla kreditupplysningar förändrats. Tekniker och media gör att det numera enkelt och snabbt går att få tag i rätt information.³¹ Nya tjänster erbjuds kunderna på Internet. Exempelvis kreditmallar där betalningsalternativ skraddarsys utifrån den specifika kundens betalningsförmåga. Även andra tjänster, till exempel att kundens adress automatiskt kommer upp när den skriver in sitt personnummer, är andra lösningar som minimerar antal klickningar för kunden och gör handlandet på Internet smidigare och effektivare. Tjänsterna har utvecklats av kreditföretagen för att möta efterfrågan på smidigare handel på Internet.³² Kunskap om kunder, leverantörer och andra affärsrelationer är nyckel till framgång i dagens konkurrensutsatta näringsliv. Med hjälp av värderings- och analysmodeller kan kreditinformation utnyttjas för att öka tillväxten, skapa fler affärer, hitta nya leverantörer och kunder, kontrollera kostnaderna samt förbättra kassaflödet och därmed höja lönsamheten.³³

2.4 Vad en kreditupplysning innehåller

Vad är en kreditupplysning?

En kreditupplysning är en sammanställning av information om en persons ekonomiska och, till viss del, sociala förhållanden som ligger till grund för beräkning av kreditvärdighet. En kreditupplysning görs oftast innan ett kreditavtal ingås mellan en kreditgivare och en kredittagare. Upplysningen innehåller uppgifter om personens inkomst, fastighetsinnehav, förmögenhet, civilstatus och eventuella betalningsanmärkningar samt övriga omdömen och råd.³⁴

³⁰ Sandén, s. 143.

³¹ Intervju med Åke Dahlqvist på kreditföretaget UC.

³² Intervju med Magnus Lund på Creditsafe.

³³ Sandén, s. 143.

³⁴ Cit. Värt att veta om kreditupplysningar – Datainspektionen informerar 15 s. 3-6.

Vem kan begära ut en kreditupplysning?

För att kunna begära ut en kreditupplysning krävs att den som efterfrågar den har ett så kallat legitimt behov. Det betyder att det måste finnas ett konkret behov av upplysningen på grund av att ett framtida avtal skall ingås eller annan dylik situation. En nyfiken granne, arbetsgivare eller vän som inte har någon användning av uppgiften, mer än för sin egen nyfikenhets skull, skall inte tillåtas få tillgång till en kreditupplysning. Detta är reglerat i KuL och skall fungera som ett skydd för den enskildas integritet och rätt till privatliv.³⁵

När det handlar om företagsupplysningar gäller andra regler. Där behöver inget legitimt behov föreligga och någon kontrolluppgift behöver heller inte sändas till det granskade företaget, något som är obligatoriskt när det rör personupplysningar som utförs på det traditionella viset.³⁶

Vilket behov av kreditupplysningar finns i samhället?

Det finns en rad situationer där kreditupplysningar kan vara användbara. En hyresvärd kan vara intresserad av din betalningsförmåga innan denne ingår ett hyreskontrakt med dig. Lika så om dina arbetsuppgifter innebär ett stort ekonomiskt ansvar kan en arbetsgivare vara intresserad av din ekonomiska historia.³⁷ Detsamma gäller företag som skall ingå ett nytt samarbete med en klient, partner eller leverantör. I de lägena kan en kreditupplysning vara en förutsättning för att ett sådant samarbete skall bli möjligt. Kreditupplysningen minimerar risken för utebliven betalning för kreditgivaren, minskar risken för överskuldssättning för kredittagaren samt minskar transaktionskostnaderna för samtliga aktörer på marknaden. I och med att säkerheten för att återbetalning skall ske höjs, kan kreditgivaren sänka sina kostnader då denne inte måste gardera sig mot uteblivna betalningar som annars vore fallet. Bättre säkerhet och lägre risk leder till lägre kostnader.³⁸

Vad innehåller registren? Vilka personer och vilka uppgifter finns med?

Kreditupplysningsföretagen använder ofta myndighetsregister när en kreditupplysning skall sammanställas. Exempel på register är Statens person- och adressregister (Spar), där identitetsuppgifter som personnummer, namn och adress på personer finns registrerade. Även

³⁵Cit. Värt att veta om kreditupplysningar – Datainspektionen informerar 15 s. 9.

³⁶A a s 9.

³⁷A as 9.

³⁸Sandén, s. 143.

Skattemyndighetens register används för att få tag i uppgifter rörande inkomst, förmögenhet och fastighetsinnehav. Uppgifter om eventuella betalningsanmärkningar, utmätning eller tredskodomar hämtas från tingsrätter och Kronofogdemyndigheten. Andra register som används är Patent- och registreringsverkets aktiebolagsregister och handels- och föreningsregistret, samt Statistiska centralbyråns allmänna företagsregister.³⁹

Alla personer i Sverige över 15 år finns med i registren. Detsamma gäller för samtliga företag i Sverige. Alla blir automatiskt registrerade och man kan inte själv välja att bli borttagen ur registren.⁴⁰ Dock kan en rättelse begäras om en uppgift i systemet anses vara oriktig eller missvisande. En begäran om rättelse skall i första hand ställas till kreditföretaget i fråga. Om gensvaret därifrån inte är tillfredställande kan begäran istället riktas mot Datainspektionen som i sin tur utreder frågan.⁴¹

Hur länge lagras uppgifter i systemen?

Det viktiga för att en så bra upplysning som möjligt skall kunna lämnas, är att uppgifterna som kreditupplysningsföretagen lämnar ut är aktuella och uppdaterade. En privatperson skall heller inte straffas i all evighet för till exempel en utebliven betalning. Hur länge uppgifter lagras i de olika registren beror på vilken typ av uppgift det rör sig om och om det rör en privatperson eller en juridisk person.⁴² Senast tre år efter att till exempel en betalningsanmärkning noterades skall den rensas ur systemet. Tidsfristen för en skuldsanering är fem år. Information rörande missbruk av kontokort skall gallras senast två år från den dagen kreditavtalet sades upp.⁴³ En näringsidkares betalningsanmärkning skall rensas enligt samma regler som för en privatperson. För en juridisk person är tidsgränsen dock fem år till skillnad från privatpersonernas tre år. Ansökan om betalningsföreläggande skall rensas senast två år efter det att ansökan gjordes.⁴⁴

Vem bedriver kreditupplysningar och vilka regler gäller för dem?

Det krävs i regel ett särskilt tillstånd från Datainspektionen för att få bedriva kreditupplysningsverksamhet. I Sverige finns ca 15 företag som har den typen av tillstånd.⁴⁵

³⁹ Cit. Värt att veta om kreditupplysningar – Datainspektionen informerar 15 s. 6-7.

⁴⁰ A a s 5.

⁴¹ A a s 13.

⁴² A a s 8.

⁴³ A a s 8.

⁴⁴ A a s 8.

⁴⁵ A a s 5-6.

Även företag med utgivningsbevis kan bedriva kreditupplysningar men är då begränsade till att använda Internet som forum för sin verksamhet.⁴⁶

De regler och lagar som är aktuella är dels Kreditupplysningslagen (1973:1173), Personuppgiftslagen (1998:204) samt Datainspektionens regler som är en del av förutsättningarna för att få tillståndet att bedriva kreditupplysningsverksamhet.⁴⁷

Kreditupplysningslagen reglerar till exempel vilka uppgifter som får användas och är till för att skydda den personliga integriteten. Personuppgiftslagen reglerar hanteringen av personuppgifterna när de behandlas i olika delar av kreditupplysningsprocessen, till exempel vid insamling, registrering, lagring och spridning av personuppgifterna.⁴⁸

⁴⁶ Lövgren, Per, Datainspektionen, *Integritetsåret 2009. Nya lagar, lagförslag, beslut och tekniker som påverkar den personliga integriteten under året*, Lenanders Grafiska i Kalmar 2010, s. 11.

⁴⁷ Cit. Värt att veta om kreditupplysningar – Datainspektionen informerar 15 s. 6.

⁴⁸ A a s 6.

3. Personlig integritet

En fundamental grund, som hela kreditupplysningslagen bygger på, är att uppnå skydd för den personliga integriteten.⁴⁹ För att få en djupare förståelse för vad personlig integritet är, samt vad som kan få oss att vilja ge upp delar av den, kommer här en redogörelse av begreppet personlig integritet.

Personlig integritet är ett svårdefinierat begrepp. Svenska akademiens ordlista förklarar innebörden som ”orubbat tillstånd, oförkränklighet, självständighet, oberoende”. En blivande domare i USA:s högsta domstol, Louis Brandeis uttryckte det som ”Individens rätt att bli lämnad i fred”.⁵⁰

Integritet kan delas in i fyra olika grupper:⁵¹

- Informationsintegritet – vilket syftar på hur information om en individ hanteras, används och sprids.
- Kroppintegritet – syftar på hur en individ hanteras rent fysiskt, till exempel vid en kroppsvisitering.
- Kommunikationsintegritet – individers rätt till enskildhet när det handlar om användning av telefon, Internet och brev.
- Territoriell integritet – handlar om individens rätt till utrymme i sitt hem, på sin arbetsplats och så vidare.

Integritet skall vara en rättighet som inte ska behöva motiveras. Ett eventuellt intrång i den bör däremot motiveras. En balans, mellan total integritet och ingen integritet alls, bör finnas för att ett samhälle skall fungera. I ett samhälle med total integritet skulle ingen information få lagras utan vederbörandes medgivande. Något som skulle få oanade konsekvenser. Ett samhälle utan integritet skulle vara ett storebrorssamhälle där minsta lilla steg skulle vara

⁴⁹ SOU 1972:79 s. 11.

⁵⁰ Ström, Per, *Övervakad – Elektroniska fotspår och snokarsamhället*, Liber Ekonomi, Kristianstads Boktryckeri AB, 2003, s. 203.

⁵¹ Följande stycken A a s 205.

övervakat. En balans är därför nödvändig, frågan är bara var gränsen för att uppnå den balansen går?⁵²

Problemet i debatten är att många värderar sin integritet för lågt. Många människor accepterar integritetsintrång trots att liten kompensation erbjuds för den förlorade integriteten. Det kan vara en brist på medvetenhet eller andra faktorer som spelar in.⁵³

Det finns, generellt sett, fyra frestelser som gör att vi väljer att tänja på gränsen för vår personliga integritet:

- Ökad bekvämlighet – det är lättare att acceptera än att protestera. Viss strömlinjeformad tillvaro är bekvämt.
- Ekonomiska fördelar – vissa anser det vara positivt att få riktade erbjudanden som kan spara både tid och pengar för oss konsumenter.
- Ökad säkerhet – mot brottslighet till exempel kartläggandet av terrorister.
- Önskemål om millimeterrättvisa – stävjande av bidrags- och skattefusk genom ökad bevakning.

Dessa fördelar kan väga upp för det faktum att vi väljer att ge efter för olika integritetsintrång.⁵⁴

⁵² Ström, s. 205.

⁵³ A a s 228.

⁵⁴ A a s 229.

4. Kreditupplysningslagen 1973

1969 tillsattes en kommitté för att utreda vilken typ av reglering som var nödvändig för att, bland annat, skydda den enskilda personens integritet samt vilka regler som var nödvändiga för att skapa en sund balans mellan effektiv kreditgivning och personlig integritet.⁵⁵ Den tekniska utvecklingen, bland annat tekniken ADB (automatiskt databehandling), hade skapat nya möjligheter att samla in och systematisera personuppgifter och information. Det innebar att ett skydd för den personliga integriteten blev allt mer aktuell. Kreditupplysningsföretagen hade en central roll i den här utvecklingen vilket medförde att en granskning och reglering av branschen var nödvändig.⁵⁶

Utredningen visade att kreditupplysningsverksamheten var av stor vikt för kreditgivare, kredittagare samt för samhället i stort. Mot behovet av en väl fungerande kreditmarknad ställdes den enskildas och företagens skyddsbehov. Icke önskvärda konsekvenser för privatpersonerna kunde vara att användningen av den privata informationen kunde innebära ett otillbörligt intrång i den personliga integriteten. För att motverka detta föreslogs begränsningar i vilken typ av information som fick lämnas ut samt till vem informationen fick vidarebefordras. Teknisk utveckling, ett ökat konsumtionssamhälle och en vidsträckt offentlighetsprincip gjorde enligt utredningen integritetsproblematiken högst aktuell.⁵⁷

Utredningen belyste problematiken med att definiera personlig integritet och vad som kunde utgöra ett intrång i den. Dock framhölls att en generell gränsdragning måste göras på området för att kunna säkerställa ett fullgott regelverk.⁵⁸ Det konstaterades även att resultatet av intresseavvägningen mellan effektiv kreditgivning och personlig integritet var tidsbunden. Den tekniska utvecklingen och samhällets värderingar är i ständig förändring vilket ställer höga krav på regelverket. Av den anledningen var det viktigt att kunna förena stabilitet i regelverket med flexibilitet för tekniska och sociala förändringar.⁵⁹

⁵⁵ SOU 1972:79 s. 11.

⁵⁶ Direktiv från justitiedepartementet. s. 21 SOU 1972:79.

⁵⁷ Prop 1973:155 s.13.

⁵⁸ SOU 1972:79 s. 74.

⁵⁹ A a s 75.

4.1 Begreppen personlig integritet och otillbörligt intrång

Kreditupplysningsverksamhet skall bedrivas så att otillbörligt intrång i den personliga integriteten inte uppstår. Enligt utredningen skulle personlig integritet betraktas som en sammanställning av samtliga intressen som den enskilda vill råda över då det rör information om den egna personen. Dock bör rent ekonomiska intressen lämnas åt sida. Trots att det kunde anses vara av högst personlig art skulle det inte hänföras till vad som omfattas av den personliga integriteten. Det utredningen syftade på var istället information om den egna personen som rör nedsättande, förnedrande eller högst intima förhållanden. Inte bara informationens art hade betydelse utan även dess omfattning, hur aktuell informationen var samt om den var korrekt eller inte. Utredningen framhöll även att en individ inte kan förvänta sig total integritet i ett samhälle, utan måste tåla vissa former av integritetsintrång. Olika intressen måste vägas mot varandra för att en slutlig gräns skall kunna dras. Om gränsen för den personliga integriteten blir för snäv kommer inte ett fullgott underlag till en kreditupplysning att kunna tillgås vilket kommer att påverka bedömningen av kreditvärdighet. Det bristfälliga underlaget kan medföra att kredittagaren inte blir beviljad önskad kredit då kreditgivaren inte anser sig ha ett fullgott skydd mot en eventuell kreditförlust. Det är följaktligen viktigt att informationsbegränsningen hamnar på en lämplig nivå där den personliga integriteten respekteras samtidigt som det inte hämmar kreditgivningen.⁶⁰

Otillbörligt intrång i den personliga integriteten kan uppkomma genom att kreditupplysningen innehåller information som är av särskilt ömtålig natur. Enligt utredningen är det en skillnad mellan att använda sig av ekonomiskt information och annan personlig information. Gränsen däremellan är stundtals svår att dra. Dock är det nödvändigt att information om en persons taxerade inkomst, förmögenhet, kreditbelastning, betalningsanmärkningar osv. ingår i kreditupplysningen för att kunna göra en korrekt bedömning rörande kreditvärdighet. Dock skall information om personliga förhållanden så som alkoholmissbruk, sjukdomar och brottslighet inte få lämnas då det anses vara av särskilt ömtålig natur. Insamlande av informationen skall även regleras. Förfrågningar hos tidigare kreditgivare, om hur den kreditsökande skött sina tidigare betalningar, skall inte få förekomma. Upplysningar av det slaget är ofta subjektiva och kan lätt uppfattas som ett intrång i privatlivet. Det enda undantaget är utlåtanden från den kreditsökandes arbetsgivare rörande uppgifter om inkomst och anställningsform och varaktighet.⁶¹

⁶⁰ Prop 1973:155 s. 20-21.

⁶¹ A a s 23-24.

Trots att information av särskilt ömtålig natur inte finns med i kreditupplysningen kan det utgöra ett integritetsintrång om beställaren av upplysningen inte har ett legitimt behov. Så som legitimt behov anses borgenärs-, hyres- och anställningssammanhang. Endast om det föreligger eller finns planer på att ingå ett kreditavtal eller annan liknanden grund, får en kreditupplysning lämnas ut. Om det uppdagas att beställaren vill ha tillgång till informationen av ren nyfikenhet, skall kreditupplysningen inte beviljas.⁶²

4.2 Kritik mot lagförslaget

Stöd, för att reglera kreditupplysningsverksamheten så att otillbörliga intrång hos den enskilda kan undvikas, återfanns hos flertalet av remissinstanserna. Vissa remissinstanser, däribland Sveriges Advokatsamfund, framförde dock kritik till användningen av begreppet personlig integritet. Begreppet fanns inte definierat i lagtexten och var inte så befäst i det allmänna språkbruket att det tydligt framgår vad det innebär. Ett mer neutralt ordval hade därmed varit önskvärt. En annan remissinstans, Integritetsskyddskommittén, belyste även problematiken med att olika uppfattningar kan råda vad personlig integritet innebär, samt vad som utgör ett otillbörligt intrång. Även om utrymme skall ges till tolkning i det enskilda fallet, bör det ut rättssäkerhetssynpunkt vara mer tydligt i lagtexten när den personliga integriteten skall vinna över andra intressen.⁶³

Annan kritik som framfördes var de ökade kostnaderna som lagen skulle medföra för kreditupplysningsföretagen. Soliditet och Kreditregister AB uttryckte bland annat oro över att tvånget på utskick skulle medföra öka kostnader för dem, något som skulle drabba konsumenterna i slutändan. De räknade med att vara tvungna att höja priserna på sina tjänster med 65 % för att täcka ökade kostnader för administration, porto, löner samt hyror. Lagförslagets krav på utskick till de berörda skulle följaktligen bli synnerligen betungande för kreditupplysningsföretagen. De var därför intresserade av att se en selektiv underrättelse, förslagsvis att inget utskick behövdes göras om någon förändring inte hade skett de senaste sex månaderna.⁶⁴ En inskränkning av underrättelseskyldigheten var dock enligt näringsutskottet inte bra ur integritetssynpunkt. Vidare var de inte övertygade om att några större besparingar skulle bli följderna av en begränsad underrättelse. Näringsutskottet

⁶² Prop 1973:155 s. 27.

⁶³ A a s 48-49.

⁶⁴ Näringsutskottets betänkande 1973:69 s. 4.

förespråkade bättre rutiner i hanteringen av ärendena som lösning på problemet, något som även föreslogs i propositionen.⁶⁵

4.3 Kreditupplysningslagens inverkan på Tryckfrihetsförordningen

Kreditupplysningsutredningen konstaterade vidare att underlag för kreditupplysningar publicerades i dagstidningar, så som Post- och Inrikestidningar, taxeringskalendern och dylikt. Även uppgifter om betalningsanmärkningar publicerades av olika tidskrifter, likväl som publikationer gjorda av inkassobolag och kreditupplysningsföretag. Detta innebär att en ändring av Tryckfrihetsförordningen (TF) var nödvändigt för att kunna garantera att bland annat den personliga integriteten inte tog skada. Om tryckta skrifter vidhöll sin status enligt TF i dessa frågor, skulle kreditupplysningslagens reglering inte uppnå önskad effekt. En inskränkning av TF var därför nödvändig. Regleringen skulle dock ta hänsyn till tryckfriheten i största möjliga mån.⁶⁶

Kritik framfördes mot förslaget samt en rädsla för att tryckfriheten skulle urholkas när andra integritetsskydd föreslogs i framtiden. JK ansåg att det var tvunget att vara tydligt angivet i TF vilka som omfattades av undantaget, samt vad som var undantaget från grundlagen för att inskränkningen skulle vara genomförbar.⁶⁷ Dock syftade inte förslagen till att hindra åsiktsbildning eller informationsflöde från nyhetsförmedlingar, utan var tänkt att skydda den enskildas integritet. Offentliggöranden i skrift kan få stor spridning och av den anledningen ansågs det desto viktigare att värna om den personliga integriteten.⁶⁸

Utredningen resulterade i att en delegationsbestämmelse instiftades i TF, vilket innebär att kreditupplysningslagens regler träder in när det rör publikation av kreditupplysningsmaterial som, bland annat, innebär ett otillbörligt intrång i den enskildes integritet.⁶⁹

Delegationsbestämmelsen gäller bara när publiceringen görs av ett yrkesverksamt kreditupplysningsföretag. Om publiceringen sker i en allmän tidskrift eller dagstidning gäller TF:s allmänna regler och faller därmed inte in under undantagsbestämmelsen.⁷⁰

⁶⁵ Näringsutskottets betänkanden 1973:69 s. 9.

⁶⁶ Prop 1973:123 s.31-32.

⁶⁷ A a s 34.

⁶⁸ Prop 1973:123 s. 49.

⁶⁹ TF 1:12 p.4.

⁷⁰ Prop 1973:155 s. 134.

4.3.1 Inskränkningen omfattade även den nya grundlagen YGL

1991 stiftades en ny grundlag i Sverige, Yttrandefrihetsgrundlagen (YGL). Grundprinciperna var detsamma som i TF, men förmedlingskanalerna utgörs inte av tryckta skrifter utan skyddet gäller yttrandefrihet i television, radio, videogram, filmer mm.⁷¹ Även YGL innehöll bestämmelser om kreditupplysningsverksamhet. Samma bestämmelser som i TF skulle därmed gälla vilket innebar en inskränkning av grundlagen till förmån för kreditupplysningslagen.⁷² Det innebär att kreditupplysningslagen träder in när förmedlingen innebär ett otillbörligt intrång i den enskildas integritet.⁷³

I och med den nya grundlagen skapades även en regel som senare skulle få namnet databasregeln. Det innebär att förmedling av information från en databas, som inte kan ändras av mottagaren, skall uppnå grundlagsskydd. Dock fanns det ett krav på att en redaktion eller utgivare var tvungen att stå bakom publiceringen för att skydd skulle kunna uppnås. Exempel på medier som skulle vara skyddade var text-tv och telefax. Dock medgavs att även andra överföringar skulle kunna uppnå skydd, så länge innehållet inte kunde ändras av mottagare.⁷⁴

1999 genomfördes en mindre förändring av databasregeln.⁷⁵ Samtidigt startade diskussionen om ett utvidgat grundlagsskydd i databasregeln. Fram till nu fanns endast ett grundlagsskydd för traditionella massmedieföretag. Nu föreslogs att även ett frivilligt skydd skulle kunna uppnås. Det för att även andra medieföretag, än de traditionella, skulle kunna uppnå skydd. Dock fick förslaget inte tillräckligt stöd för att kunna genomföras. Regeringen ansåg att tiden inte var mogen för den typen av reglering samt att en större utredning var nödvändig för att kunna ta ställning i frågan.⁷⁶

Först 2003 utvidgades grundlagsskyddet till att omfatta fler än traditionella massmedieföretag. Genom att uppfylla kriterierna i regeln på att tillhandahålla en databas riktad till allmänheten, innehållande information som inte kunde ändras av mottagaren, samt att en ansvarig utgivare var utsedd, kunde ett utgivningsbevis erhållas. Utgivningsbeviset erhöles efter ansökan hos Radio- och TV-verket.⁷⁷ Det innebar att medieföretag och enskilda, som uttalar sig via

⁷¹ Prop 1990/91:64 s.3.

⁷² A a s .6.

⁷³ YGL 1:12 1st innehållande hänvisning till TF 1:9 p 4.

⁷⁴ Prop 1990/91:64 s. 65 f.

⁷⁵ Prop 1997/98:43 s. 19. Ordet yrkesmässig lades till framför framställning.

⁷⁶ Prop 1997/98:43 s 113 f.

⁷⁷ SOU 2001:28 s. 225.

Internet, omfattades av grundlagsbestämmelserna.⁷⁸ Databasregeln innehöll nu ett automatiskt grundlagsskydd, om särskilda kriterier uppfylldes, och ett frivilligt grundlagsskydd som företag kunde ansöka om.⁷⁹

Det frivilliga grundlagsskyddet öppnade upp för andra typer av företag att ansöka om utgivningsbevis och därmed bli grundlagsskyddat. Något som utnyttjades av flera kreditupplysningsföretag. Det möjliggjorde att de kunde publicera kreditupplysningar på Internet utan att behöva följa alla regler i kreditupplysningslagen.⁸⁰

Databasregeln ändrades även 2010. Ändringen innebar ett förtydligande av vilka som skyddades av det automatiska grundlagsskyddet.⁸¹ Även den otillfredsställande situationen, att kreditupplysningsföretag bedriver sin verksamhet under utgivningsbevis, belystes i propositionen.⁸² När TF och YGL är tillämpliga har de företräde framför annan lagstiftning, det på grund av sin karaktär som grundlag samt enligt exklusivetsprincipen. Det innebär även att skyddet för den personliga integriteten är svagare när dessa grundlagar är tillämpliga. Det är ett resultat av avvägningen mellan intresset för personlig integritet och yttrandefrihet som lagstiftaren hittills har gjort.⁸³ Dock är frågan angående ett utökat integritetsskydd i grundlagarna under översyn.⁸⁴

⁷⁸ Prop 2001/02:74 s.1.

⁷⁹ SOU 2001:28 s. 225.

⁸⁰ Prop 2009/10:81 s.12.

⁸¹ A a s 45.

⁸² A a s 50.

⁸³ A a s 52.

⁸⁴ A a s 54.

5. 2011 års ändring av KuL

Problemet att den enskildas integritetsskydd är bristfälligt när kreditupplysningar lämnas via Internet, har uppmärksammats på flera håll. Datainspektionen, Yttrandefrihetskommittén samt Integritetsskyddskommittén har samtliga kommenterat lagstiftningens kryphål när det handlar om databasregeln och det otillräckliga skyddet för personlig integritet.⁸⁵

2011 års lagändring syftar således till att stärka den personliga integriteten vid kreditupplysningar som lämnas via databaser. Genom databasregeln 1:9 YGL undantas visst tillhandahållande av uppgifter till allmänheten via en databas. Aktörer på Internet som lämnar kreditupplysningar omfattas således inte av samma regler som ett ordinärt kreditupplysningsföretag gör. En redaktion för en tryckt periodisk skrift eller en verksamhet med utgivningsbevis fordras därmed inte att följa alla regler i KuL.⁸⁶ Internetföretagen har därmed en mer långtgående möjlighet att lämna kreditupplysningar till kunder genom att kravet på legitimt behov inte är tillämpligt. De är inte heller skyldiga att rapportera vilka kreditupplysningar som är gjorda genom att skicka ut en omfrågekopia till personen som berörs av upplysningen, eller utföra rättelser.⁸⁷ Därför har följande ändringar genomförts för att samma skydd skall uppnås oavsett hur kreditupplysningen är lämnad. Samtliga bestämmelser har gällt för de traditionella kreditupplysningarna. Den enda skillnaden är att det nu även omfattar upplysningar gjorda på Internet via företag med utgivningsbevis.⁸⁸

5.1 Den faktiska ändringen

För att skydda den enskildas integritet får en kreditupplysning inte lämnas ut om det inte finns ett legitimt behov.⁸⁹ Den som önskar en kreditupplysning måste således vara i behov av en upplysning, för att till exempel ett ingående av ett kreditavtal föreligger, och kreditvärdighet därmed måste utredas. Ett legitimt behov måste i och med det utredas på samma sätt oavsett om förfrågan görs på Internet eller på det traditionella sättet.⁹⁰

⁸⁵ Proposition 2009/10:151 s.12. Datainspektionen (Ju 2001/8106/L2), Integritetsskyddskommittén betänkande – Skyddet för det personliga integriteten – kartläggning och analys SOU 2007:22 del I s. 139, Yttrandefrihetskommitténs betänkande Grundlagsskydd för digital bio och andra yttrandefrihetsrättsliga frågor SOU 2009:14 s. 113.

⁸⁶ A a s 14.

⁸⁷ A a s 1.

⁸⁸ A a s 1.

⁸⁹ 9 § KuL

⁹⁰ A a s 14.

När en kreditupplysning om en fysik person lämnas skall en upplysning om detta sändas till vederbörande kostnadsfritt. Upplysningen skall innefatta uppgifter om kreditprövningen, vem som begärt upplysningen mm.⁹¹ Om en uppgift i registret visat sig vara felaktig eller missvisande skall en rättelse alternativt en komplettering skickas till alla som inom en 12 månaders period berörts av den felaktiga uppgiften.⁹² Dessa två förändringar kommer numera även att gälla för företagen som tidigare fallit in under databasregeln.

Omfrågeuppgift innebär att kreditupplysningsföretagen sparar information om tidigare begärda kreditupplysningar och använder den i kommande förfrågningar. På så sätt kan kreditgivaren se om den tilltänka kredittagaren har ansökt om andra krediter som därmed kan påverka dess kreditvärdighet. Omfrågeuppgifter skall rensas ut ur systemen efter ett år istället för efter tre år som tidigare gällt.⁹³

Vidare infördes en bestämmelse som rör kreditupplysningar som lämnas till banker för att bedöma en persons kapitalkrav för kreditrisker. I dessa fall skall personen i fråga bli underrättad om att en upplysning har lämnats ut, dock behöver ingen upplysningskopia sändas ut.⁹⁴

5.2 Åsikter om lagändringen

De flesta remissinstanserna ansåg att lagförslaget var bra. Dock ansåg några, däribland Svenska journalistförbundet samt Creditsafe i Sverige AB, att lagändringen inte kunde genomföras utan en grundlagsändring och att det därmed var tveksamt att den föreslagna lagändringen var felaktig.⁹⁵ För att en grundlag skall kunna ändras krävs två likadana riksdagsbeslut med ett mellanliggande val.⁹⁶ Enligt 1:12 1st YGL jämförd med 1:9 p 4 TF finns det möjlighet att genom lag inskränka möjligheten att offentliggöra kreditupplysningar i grundlagskyddade medier som innebär ett otillbörligt intrång i den enskildas integritet. Detsamma gäller för missvisande eller oriktig uppgift. För att lagändring skall vara genomförbar krävs således att lagändringen faller in under nämnda delegationsbestämmelse.

⁹¹ Prop 2009/10:151 s. 14. 11 § KuL

⁹² A a s 14. 12 § KuL

⁹³ A a s 19.

⁹⁴ A a s 21.

⁹⁵ A a s 13.

⁹⁶ RF 8:15.

Frågan är därmed om lämnande av en kreditupplysning till någon som inte har ett legitimt behov av den, utgör ett otillbörligt intrång i den enskildas integritet?

Enligt Justitiekanslern kan utlämnande av en kreditupplysning, till någon utan ett legitimt behov, inte anses utgöra ett sådant intrång i den personliga integriteten att det skall betraktas som otillbörligt. Av den anledningen faller inte lagändringen in under delegationsbestämmelsen utan kräver en grundlagsändring för att vara genomförbar. Regeringen anser dock att företeelsen, att lämna ut en upplysning till någon som saknar ett legitimt behov, är så pass påtaglig att den skall betecknas som otillbörlig. Lagändringen kräver därmed ingen grundlagsändring. Lagändringen är vidare möjlig då delegationsbestämmelsens syfte är att begränsa grundlagen till fördel för den personliga integriteten. Vidare påpekas att det har framhållit i förarbeten att publikationer i kreditupplysningssyfte har ett svagare tryckfrihetsrättsligt värde än normalt, och att skyddet för den personliga integriteten måste väga tyngre i dessa sammanhang.⁹⁷

Finansutskottet var positiv till lagändringen och ändrade endast lagförslaget i mindre bemärkelse.⁹⁸ Utskottet delade regeringen uppfattning att intrånget var att anses som otillbörligt i och med att det var så pass påtagligt och opåkallat.⁹⁹ Den uppfattningen delades även av Konstitutionsutskottet.¹⁰⁰ Även den tekniska utvecklingen belystes samt det faktum att medierna som tillhandahåller kreditupplysningarna har förändrats. De har även möjlighet att kontrollera mottagaren. När tillägget i TF kom till 1973, att kravet på legitimt behov inte gällde publikationer i tryckta skrifter, berodde det på att utgivare av en tryckt publikation omöjligt kunde kontrollera vem som tog del av informationen och om denne hade ett legitimt behov. Utgivaren kunde således inte på förhand avgöra vem som hade ett legitimt behov och därmed var berättigad till att ta del av informationen. Den motiveringen går inte att applicera på upplysningar som idag lämnas på Internet. Dagens teknik gör att den ansvarige för Internetsidan kan kräva att mottagaren av upplysningen identifierar sig, för att en upplysning skall kunna ges ut. Det gör att det legitima behovet kan kontrolleras innan upplysningen lämnas ut. Det gör det även möjligt att fastställa vem upplysningen berör och följaktligen till

⁹⁷ Prop 2009/10:151 s. 16.

⁹⁸ Finansutskottets betänkande 2009/10:FiU32 s. 6 Datumet för ikraftträdande ändrades från 1 september 2010 till 1 januari 2011.

⁹⁹ A a s 8.

¹⁰⁰ A a s 11.

vem omfrågekopian och en eventuell rättelse skall sändas till. Således råder inte samma problematik som 1973 då den möjligheten inte fanns, vilket gör lagändringen möjlig.¹⁰¹

5.3 Potentiella konsekvenser enligt förarbetena

I propositionen framhölls vissa konsekvenser som lagändringen kunde medföra. Företagen som tidigare har varit skyddade av databasregeln kommer att få öka kostnader. Det är dock en nödvändig anpassning för att skyddet för den personliga integriteten skall kunna upprätthållas. Konkurrensen mellan kreditupplysningsföretagen kommer dock att bli bättre då alla är tvungna att följa samma regler.¹⁰² Det är därmed även rimligt att priset på kreditupplysningar till viss del kommer att öka. Även detta är en ofrånkomlig konsekvens för att integritetsskyddet skall kunna uppnås.¹⁰³

I Finansutskottets betänkande gjordes en reservation av Miljöpartiet, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet. De ansåg att lagändringen inte kunde föregås utan en grundlagsändring samt att det skulle innebära en begränsning i den granskande journalistiken. Lagändringen var inte heller förenlig med syftet bakom tryck- och yttrandefrihetsreglerna. Konsekvensen skulle bli en försvårad åtkomst av information, samt en försvårad granskning av makthavare, för journalister och övrig massmedia.¹⁰⁴

En positiv effekt som lyftes fram i propositionen var att rädslan för integritetsintrång bland allmänheten, i kreditupplysningsammanhang, borde minska. Det skulle även medföra att förtroendet för kreditupplysningsföretagen och tillsynen över branschen stärks hos befolkningen.¹⁰⁵

5.4 Ändring av TF och YGL på förslag

En ny yttrandefrihetsgrundlag är på förslag. Det har tillsatts en Yttrandefrihetskommitté som har till uppgift att utforma förslag på en teknikoberoende grundlag.¹⁰⁶ En teknikneutral grundlag skulle inte vara lika känslig för teknikutveckling och vara mer flexibel än vad

¹⁰¹ Finansutskottets betänkande 2009/10:FiU32 s. 7.

¹⁰² Prop 2009/10:151 s. 23.

¹⁰³ A a s 24.

¹⁰⁴ Finansutskottets betänkande 2009/10:FiU32 s. 17.

¹⁰⁵ Prop 2009/10:151 s. 24.

¹⁰⁶ SOU 2010:68 s. 33.

dagens lagstiftning är.¹⁰⁷ Om detta inte är genomförbart skall en översyn göras av dagens reglering av TF och YGL. Målet är att få dessa grundlagar tydligare och mer lättillämpliga än vad de är idag.¹⁰⁸

Kommittén skall vidare utreda om den enskildas integritet bör ges ett bättre skydd i grundlagen.¹⁰⁹ I förslagen beaktas även kritiken som riktats mot den ändrade kreditupplysningslagens överrensstämmelse med grundlagen.¹¹⁰ Resultatet av arbetet skall redovisas i december 2011, vilket gör att debatten om personlig integritet och kreditupplysning lever vidare.¹¹¹

¹⁰⁷ SOU 2010:68 s. 35 f.

¹⁰⁸ A a s 33.

¹⁰⁹ A a s 33.

¹¹⁰ A a s 184.

¹¹¹ A a s 5.

6. Lagändringens potentiella konsekvenser för olika grupper i samhället

Vad kommer då lagändringen att innebära för olika aktörer i samhället? Tre aktörers eventuella konsekvenser kommer nedan att behandlas. De tre grupper som är utvalda är journalister, företag och privatpersoner. Då varken tid eller resurser har funnits för att göra en heltäckande undersökning har åsikter, framförda i intervjuer med personer inom de olika grupperna, använts som grund för utvecklande av resonemang. Vidare har deras åsikter kompletterats med tidningsartiklar och litteratur som speglar de eventuella förändringar som lagändringen kommer att innebära. Intervjuerna kan ses som stickprov och speglar till viss del personliga åsikter hos de intervjuade. Enskilda individer kan aldrig representera en hel grupp i sådana här sammanhang, men det utgör ett försök till att belysa eventuella positiva och negativa aspekter som lagändringen kan medföra.

Intervjuer har hållits med en journalist på Göteborgs Posten samt en person på Svenska journalistförbundet för att få en inblick i hur journalisters arbete kommer att påverkas av lagändringen. När det gäller företag har fokus varit på de eventuella konsekvenserna för kreditupplysningsföretagen och svenska e-handlare¹¹². Därmed har intervjuer genomförts med personer på kreditupplysningsföretagen UC och Creditsafe, samt en person som jobbar för sajten ehandel.se som är en mötesplats för svenska e-handlare. Genom att intervjua en person på Datainspektionen har en djupare förståelse för vad lagändringen kommer att innebära för privatpersoner skapats.

Den generella uppfattningen som framkommit genom intervjuerna är att kreditupplysningslagstiftningen överlag är bra, samt att personlig integritet är viktigt att värna om. Dock ser de intervjuade vissa problem med lagändringen. Problemen och anpassningarna till lagändringen, som krävs inom respektive grupp, kommer nedan att presenteras.

¹¹² Företag eller person som säljer produkter eller tjänster på Internet

6.1 Journalister

Journalister som använder sig av kreditupplysningar är kanske främst journalister inom ekonomi och politik.¹¹³ Journalister använder självklart kreditupplysningar i olika utsträckning. Vissa använder det kanske inte alls, medan det för andra är ett mer eller mindre dagligt verktyg i yrkesutövandet. Genom till exempel tips från allmänheten kan journalisten snabbt få en överblick över den faktiska situationen genom att göra en kreditupplysning. Många gånger stämmer inte tipsen och arbetet kan läggas ner, andra gånger stämmer det och journalisten kan därmed gå vidare i sin efterforskning. Kreditupplysningen är ett effektivt verktyg för att snabbt skapa sig en bild av verkligheten samt att diagnostisera läget.¹¹⁴

Lagändringen kommer att innebära att granskande journalistik kommer att bli mer problematiskt. Personuppgifter och ekonomiska upplysningar kommer inte längre att vara lika lättillgängliga. Det blir svårare för journalister att granska makthavare, personer inom organiserad brottslighet och ekonomiska brottslingar.¹¹⁵ Även om avsikten med lagändringen inte var att begränsa öppenheten i samhällen, blir det en direkt konsekvens, något som även diskuterades i förarbetena. Allmänhetens insyn i den ekonomiska och politiska makten kommer därmed att begränsas avsevärt.¹¹⁶ Dock bemöttes kritiken, att journalisters arbete kommer att försvåras, i Finansutskottets betänkande. Där påpekades att det aldrig varit möjligt, enligt Kreditupplysningslagen, att begära ut en kreditupplysning i syfte att bedriva journalistiskt arbete. Det är snarare dagens tekniska utveckling som gjort det möjligt för samtliga medborgare, inklusive journalister, att begära ut kreditupplysningar utan något legitimt behov. Lagändringen kommer endast att innebära en återgång till hur lagen såg ut i dess originalutförande och den avvägning mellan integritet och offentlighet som gjordes då.¹¹⁷

Granskande journalistik anses, som sagt, inte utgöra ett legitimt behov och därmed kommer inte en kreditupplysning om en person kunna begäras ut. Offentlighetsprincipen kommer fortfarande att gälla, vilket medför att samma uppgifter fortfarande kommer att kunna begäras ut direkt från myndigheterna. Dock kommer ingen sammanställd information, som kreditföretagen idag tillhandahåller, att kunna tillgås. Journalister kommer själva att behöva

¹¹³ Intervju med Marie Kennedy på GP.

¹¹⁴ Intervju med Marie Kennedy på GP.

¹¹⁵ Intervju med Marie Kennedy på GP.

¹¹⁶ Betänkande 2009/10:FiU32 s. 17.

¹¹⁷ A a s 34.

samla in och sammanställa de olika uppgifterna från de olika offentliga registren.¹¹⁸ Det kommer att innebära att arbetet med att kartlägga många personer och göra jämförelser och sammanställningar kommer att ta betydligt mycket längre tid än om en kreditupplysning kunde beställas.¹¹⁹

Lagändringen kommer att medföra att journalisternas arbete kommer att försvåras, försenas och fördröjas. Det faktum att varken Kronofogden eller Skatteverket kommer att utöka sin personalstyrka innebär ytterligare att granskningar kommer att ta längre tid. Det är inte heller tillåtet att ta uppgifter på mer än fem personer åt gången, vilket gör att granskning av många personer kommer att bli väldigt tidkrävande.¹²⁰ En kreditupplysning kostar idag mellan ca 8-20 kr.¹²¹ Om en journalist själv skulle sammanställa den informationen som en kreditupplysning innehåller skulle beloppet bli betydligt högre.¹²²

Inför höstens val till kommunfullmäktige, landstingsfullmäktige och riksdagen genomförde nyhetsbyrån Siren en stor granskning av samtliga kandidater på vallistorna. Totalt granskades närmare 70 000 personer. Granskningen fann att var tjugonde kandidat hade betalningsanmärkningar. Sammanlagt uppgick skulderna till över 100 miljoner till skattebetalarna.¹²³ Över hundra politiker hade beviljats skuldsanering, några var försatta i personlig konkurs och ett par kandidater var satta under förvaltarskap. Dessa kandidater skulle, om de kom till makten, besluta i frågor angående skatter och hur vårt lands välfärd skall utformas. Den här typen av gransknings sägs dock vara gjord för första och sista gången. Den nya lagstiftningen gör det nämligen, näst intill omöjligt att genomföra en studie av samma slag. Det skulle ta hundratals journalister otaliga timmar att genomföra en liknande granskning, något som skulle vara svårt för en nyhetsredaktion att genomföra.¹²⁴

Journalisternas uppgift att granska statsmakten samt att informera och skydda allmänheten kommer således att försvåras. Journalistik som upplysningsverksamhet kommer att påverkas. Lagändringen är till viss del tryckfrihetsfientlig och kommer att gynna de som bedriver

¹¹⁸Cit. KU sade ja till svårare granskning.

¹¹⁹ Cit. Svårare granska makten.

¹²⁰ Intervju med Marie Kennedy på GP.

¹²¹ Priset är självklart beroende på volymen av beställda upplysningar

¹²² Intervju med Magnus Lund på Creditsafe.

¹²³ Cit. Nya lagförslaget skulle göra Sirens granskning omöjlig.

¹²⁴ Cit. Nya lagförslaget hotar granskningen.

ljusskygg verksamhet. Leverantörer och kunder som gör affärer med oseriösa handlare kommer att få leva i ovisshet och inte kunna backa ur i tid på grund av detta.¹²⁵

Det kommer även att medföra att journalisternas arbetssätt kommer att ta ett stort kliv tillbaka i utvecklingen.¹²⁶ Journalisters redan stressade och pressade tidsschema kan medföra att journalister väljer att inte fullfölja ett tips då det tar för lång tid att få fram information. Detta kan medföra att viktiga granskningar aldrig genomförs. Integritet är viktigt men lagförslaget försämrar öppenheten i samhället.¹²⁷ Dock finns det förhoppning om att debatten om lagändringen lever kvar även efter lagändringens ikraftträdande.¹²⁸

6.2 Företag

Bättre priser, ökad bekvämlighet och tillgänglighet gör att fler och fler väljer att handla via Internet.¹²⁹ Två viktiga komponenter i den växande distanshandelsutvecklingen är e-handlare och kreditupplysningsföretag. Båda dessa aktörer kommer att påverkas av lagändringen då kreditupplysningar är en viktig del av distanshandeln. Nedan följer en redogörelse för lagändringens konsekvenser för dessa två aktörer.

6.2.1 E-handelsföretag

Distanshandel har länge varit populärt i det glesbefolkade Norden. Förr var distanshandel synonymt med postorder, men numera sker den mesta distanshandeln på Internet. Omsättningen för distanshandel ökade med 12 % från 2008 till 2009 och den totala omsättningen för distanshandel utgör ca 4,7 % av den totala omsättningen för detaljhandeln.¹³⁰ Handeln på Internet har nästan fördubblats de senaste åren och idag finns mellan 8 000-10 000 e-handlare i landet.¹³¹ Fakturabetalning är fortfarande det populäraste sättet att betala på när svenskarna handlar på distans.¹³²

¹²⁵ Intervju med Marie Kennedy på GP.

¹²⁶ Intervju med Marie Kennedy på GP.

¹²⁷ Intervju med Pär Trehörning på Svenska Journalistförbundet.

¹²⁸ Intervju med Agneta Lindblom Hulthén ordförande i Svenska Journalistförbundet.

¹²⁹ Cit. Distanshandeln i Norden 2010 s.4.

¹³⁰ A a s 5.

¹³¹ Cit. Så drabbas du som konsument.

¹³² Cit. Distanshandeln i Norden 2010 s.7.

Omfrågekopia kommer numera att skickas till alla som väljer att handla på faktura över Internet. En aktiv e-kund kommer därmed att motta en upplysning för varje genomfört köp, något som eventuellt kommer att verka avskräckande för kunden och potentiellt påverka dess köpmönster.¹³³ Innan årsskiftet genomfördes oftast en kreditupplysning, men kunden fick aldrig reda på att den var gjord.¹³⁴ När du som kund hade valt dina produkter och knappat in dina personuppgifter genomfördes en kreditupplysning. Om du inte var kreditvärdig var det stor sannolikhet att du inte hade möjligheten att välja faktura som betalsätt, utan fordras att betala via Internetbank eller med betalkort.¹³⁵ Efter årsskiftet kommer kunden att bli uppmärksam på att denne har blivit kontrollerad, något som kan upplevas som integritetskränkande för vissa. Känslan av att vara övervakad i större utsträckning kommer eventuellt att påverka vissa kunders köplust, något som kommer att få konsekvenser för e-handlaren.¹³⁶

Lagändringen kommer följaktligen att innebära en del förändringar för e-handlare runt om i landet. Då de flesta transaktionerna sker på kredit, och omfrågekopior följaktligen måste sändas ut, kommer det medföra ökade kostnader för administration. Det kommer i slutändan drabbar kunderna i form av ökade priser.¹³⁷ Faktureringsbolagen kommer att få ökade kostnader vilket kommer att drabbad e-handlaren då varje kreditköp blir dyrare.¹³⁸

Exakt hur mycket lagändringen kommer att kosta för varje enskild företagare är svårt att bedöma på förhand. Somliga har fått indikationer på att några större kostnadsökningar inte är att vänta från faktureringsbolagen.¹³⁹ Omfrågeutskicket kostar dock i genomsnitt mellan fyra och sju kronor. En intäkt för kreditföretagen och en kostnad för kunden. Kanske kommer interna lösningar, för att avgöra kreditvärdigheten, kunna minska kostnaderna då någon fullständig kreditupplysning inte behöver genomföras.¹⁴⁰ Interna system där historik om kunden finns lagrat kan på så sätt komma att användas istället för att begära en kreditupplysning vid varje enskilt köp. En annan metod är att lägga en bevakning på alla nya kunder. På så sätt kan företaget kontrollera om någon förändring skett. Har ingen förändring skett kan köpet beviljas. Om det har skett en förändring får en ny kreditupplysning beställas

¹³³ Cit. Mörka moln 1.

¹³⁴ Cit. Mörka moln 2.

¹³⁵ Intervju med Magnus Lund på Creditsafe.

¹³⁶ Cit. Mörka moln 2.

¹³⁷ Cit. Så drabbas du som konsument.

¹³⁸ Cit. Mörka moln 1.

¹³⁹ Intervju med Dan Nilsson på ehandel.se.

¹⁴⁰ Cit. Mörka moln 2.

och kreditvärdigheten bedömas utifrån den nya upplysningen. På så sätt kan antalet begärda kreditupplysningar minskas och kunden kommer inte att känna sig lika bevakad. Dessutom slipper företagaren onödiga kostnader.¹⁴¹

Förslag, på olika sätt att minska olustkänslan hos kunden av att få hem omfrågeuppgifter, har framförts. Bland förslagen fanns att omfrågeuppgifterna skulle sändas via e-mail istället för med post, samt att utskick skulle ske månadsvis istället för efter varje köp. Dock finns risk att e-mail inte kommer rätt person tillhanda då e-mail inte är lika lätt att verifiera som en folkbokföringsadress. Lagstiftningen säger även att omfrågekopian skall sändas omgående, vilket innebär att dessa två förändringar blir svåra att genomföra i praktiken.¹⁴²

6.2.2 Kreditupplysningsföretag

De populäraste tjänsterna idag, hos kreditupplysningsföretag, är bevakning av befintliga kunder. De största kreditförlusterna kommer från stamkunder som fått förändrad betalningsförmåga. 85 % av alla kreditförluster härstammar från den gruppen. Det är vanligt att kontrollen av nya kunder är hårdare, vilket gör att betalningsförmågan hos befintliga kunder inte är lika uppdaterade. Det innebär att stora förluster kan undvikas om en förändrad betalningsförmåga kan upptäckas i tid. Om omfrågekopian gör att priserna på kreditupplysningen går upp, samt medför att vissa företag väljer att inte bevaka sina befintliga kunder i samma utsträckning, kan konsekvensen bli ökade kreditförluster för det enskilda företaget.¹⁴³

Det diskuterades i förarbetena att lagändringen kunde medföra ökade kostnaderna för kreditupplysningsföretagen, något som dock ansågs vara en nödvändig anpassning för att uppnå målet med ett bättre skydd för den enskilde.¹⁴⁴ Administrationen hos kreditupplysningsföretagen kommer att öka då omfrågekopior måste sändas ut i högre utsträckning. De som tjänar mest på detta är troligtvis de som trycker kopiorna, distributionsföretagen och Posten som kommer att få ökad arbetsbörda.¹⁴⁵ Självfallet kommer omfrågeutskicken att öka priset på kreditupplysningar, vilket innebär en ökad intäkt för

¹⁴¹ Cit. Mörka moln 2.

¹⁴² Cit. Mörka moln 2.

¹⁴³ Intervju med Magnus Lund på Creditsafe.

¹⁴⁴ Prop 2009/10:151 s. 23.

¹⁴⁵ Intervju med Magnus Lund på Creditsafe.

kreditupplysningsföretagen. Dock är det inte någon större vinstkälla utan något de måste ta betalt för då omkostnaderna blir högre.¹⁴⁶ Dock kan det ifrågasättas om alla utskick är nödvändiga ur integritetsperspektiv? Lagändringen innebär att omfrågeutskicken även kommer att sändas till kommanditbolag och handelsbolag. Nyttan med det, jämfört med det merarbete som omfrågeutskicken innebär, kan till viss del ifrågasättas.¹⁴⁷ En annan del av lagändringen som i vissa fall kan ses som mindre flexibel, är valmöjligheten att avsäga sig utskicket. Det faktum att kunden själv inte kan välja bort utskicket, genom att till exempel kryssa i en ruta vid köpet och därmed avsäga att omfrågekopian sänds ut, gör att kreditföretagen måste sända ut omfrågekopian till samtliga. Det trots att mottagaren i vissa fall kanske finner den onödig, eller hade valt bort utskicket om den hade haft möjlighet till det.¹⁴⁸

Vad lagändringen kommer att få för konsekvenser för företag går det endast att sia om.¹⁴⁹ Vissa av tjänsterna som kreditupplysningsföretagen tidigare erbjöd måste säkerligen anpassas efter den nya lagstiftningen.¹⁵⁰ Nya och bättre lösningar för att bedöma kreditvärdighet kanske utvecklas.¹⁵¹ Dock kan inte enskilda företag spara information om kunderna internt hur som helst, utan måste självklart följa bestämmelserna i personuppgiftslagen. Risken om företag endast förlitar sig på egna analyser är att tillgången till information blir för liten samt att analyserna inte blir lika fullständiga. Kreditupplysning i sig utgör trots allt ett komplext förfarande och det krävs stor kompetens för att bedöma en kreditvärdighet.¹⁵² Något positivt som framhölls i propositionen var att lagändringen kunde medföra bättre förutsättningar för konkurrens på lika villkor för kreditupplysningsföretagen på markanden. Detta då samma regler gäller oavsett hur kreditupplysningen är lämnad.¹⁵³

6.3 Privatpersoner

I och med lagändringen slipper privatpersoner utsättas för onödigt snokande av nyfikna grannar, bekanta, eller andra obehöriga. Före årsskiftet kunde vem som helst med några enkla

¹⁴⁶ Intervju med Magnus Lund på Creditsafe.

¹⁴⁷ Intervju med Magnus Lund på Creditsafe.

¹⁴⁸ Intervju med Magnus Lund på Creditsafe.

¹⁴⁹ Cit. Mörka moln 2.

¹⁵⁰ Intervju med Magnus Lund på Creditsafe.

¹⁵¹ Cit. Mörka moln 2.

¹⁵² Intervju med Åke Dahlkvist på UC.

¹⁵³ Prop 2009/10:151 s. 23.

knapptryckningar på sin dator få en fullständig redovisning av en annan persons privata ekonomi, något som den nya lagstiftningen försvårar.¹⁵⁴

Den nya lagstiftningen skyddar inte bara enskilda personer, utan gör det även dyrare och krångligare att kontrollera företag¹⁵⁵. En person som vill kontrollera att ett företag är seriöst, innan det anlitas, kan stöta på problem. En utvärdering, för att fastställa om ett legitimt behov föreligger, måste därmed göras. Om en enskild firma granskats skall även ett meddelande sändas till firman för upplysning om att en kontroll är gjord. På så sätt vet firman vem som begärt en kreditupplysning och vem som inte gjort det, något som kan utnyttjas av oseriösa aktörer på marknaden.¹⁵⁶ I och med att journalister inte har samma möjlighet att granska företag, och följaktligen varna allmänheten för oseriösa företagare på marknaden, kan fler komma att utsättas för oseriösa aktörer innan ryktet hinner ifatt dem.¹⁵⁷

Att handla på nätet kan bli dyrare då nätföretagen måste skicka ut omfrågekopior till alla kunder som handlar på kredit. Det kommer att kräva mer administration, vilket medför ökade priser något som i slutändan kommer att drabba konsumenterna.¹⁵⁸ Aktiva e-kunder kan även känna sig bevakade när ett omfrågeutskick följer med varje köp.¹⁵⁹ Dock är frågan hur många kunder det rör sig om? Drygt 68 % av landet befolkning handlade via Internet 2010.¹⁶⁰ De flesta handlar bara någon gång i månaden eller ännu mer sällan. Om en omfrågekopia då sänds ut, kanske det inte gör särskilt stor skillnad i och med att handlandet inte är så frekvent.¹⁶¹

En nackdel med förslaget är att korruption kan bli svårare att upptäcka. När systemen inte längre är lika lättillgängliga och insynen begränsas ökar inte bara de enskilda medborgarna integritet, utan även statens makthavare skyddas av lagstiftningen.¹⁶² Förtroendet för politiker och människor med höga positioner kan minska då kontroll och granskning är svårare att genomföra. Många avslöjanden om obetalda skatter och avgifter, som har framkommit via media, har lett till avgångar. Högt uppsatta personer som inte följer samhällets regelverk kan

¹⁵⁴ Cit. Rättsprofessorn: Kreditupplysning en komplicerad fråga.

¹⁵⁵ Det gäller ej aktiebolag.

¹⁵⁶ Cit. Så drabbas du som konsument.

¹⁵⁷ Intervju med Marie Kennedy på GP.

¹⁵⁸ Cit. Så drabbas du som konsument.

¹⁵⁹ Cit. Mörka moln 2.

¹⁶⁰ Statistiken gäller personer över 18 år. Svenskarna och Internet s. 23.

¹⁶¹ A a s 23.

¹⁶² Cit. Rättsprofessorn: Kreditupplysning en komplicerad fråga.

ofta uppröra resten av befolkningen.¹⁶³ Den minskade insynen kanske bidrar till att fler slipper granskning och därmed kan komma undan med sådana oförrätter.¹⁶⁴

Fördelen med att skicka en kopia på upplysningen, till den som upplysningen berör, är att bedrägerier kan stoppas tidigare.¹⁶⁵ En annan fördel kan vara möjligheten att kontrollera vad dina kollegor har för lön. Det gör det lättare att upptäcka om en kollega, med likadana arbetsuppgifter och erfarenheter, har betydligt högre lön än du själv har. Det är något som kan vara användbart inför en löneförhandling.¹⁶⁶

Viktigt att ha i åtanke i diskussionen är att uppgifterna i kreditföretagens register kommer från offentliga register. De är därmed redan tillgängliga för allmänheten genom offentlighetsprincipen. Det räcker att lyfta på telefonluren och ringa till Skatteverket för att ta reda på vad en person har för inkomst. Dock finns inte all information samlat på ett ställe, utan vederbörande måste vända sig till en rad olika myndigheter för att få en komplett bild av en persons ekonomiska förhållanden.¹⁶⁷ Det krävs således en stor ansträngning för att sammanställa en persons totala ekonomiska situation. Därför är en kreditupplysning via Internet som dessutom är anonym kanske mer lockande om det endast är av ren nyfikenhet som en person vill göra en kreditupplysning. Något som var möjligt fram till årsskiftet.

6.3 Ekonomiska och moraliska aspekter

Lagändringen kommer att innebära en hel del förändringar för samtliga aktörer som berörts ovan. Vissa journalisters arbete kommer att försvåras, e-kunders köpmönster kan komma att påverkas vilket avspeglar sig i e-handlares inkomster. Det kommer även att innebära att kreditupplysningsföretagens verksamhet i vissa delar måste anpassas. Vid en sådan upprådning kan lagändringen därmed anses medföra mycket merarbete och tyckas onödig. Varför genomförs då lagändringen om det bara innebär merarbete?

Det är alltid svårt att ta ställning mellan en företeelse som går att räkna ut i ekonomisk vinst och förlust, med en företeelse som inte har ett penningvärde i samma bemärkelse. Det går att räkna på hur mycket merarbete det blir för journalister, företag och andra delar av media, men

¹⁶³ Cit. Kritiska röster från allmänheten.

¹⁶⁴ Cit. Rättsprofessorn: Kreditupplysning en komplicerad fråga.

¹⁶⁵ Sandén, s. 125.

¹⁶⁶ Cit. Ratsit- vd räds inte hetluften.

¹⁶⁷ Intervju med Hans Kärnlöf på Datainspektionen.

personlig integritet är viktigt. Dock är den olika betydelsefull för olika personer. Vem kan egentligen sätta en prislapp på sitt privatliv? Personlig integritet och rätten till ett privatliv kan vara svårt att kräva tillbaka när vi väl har förlorat den. Vem sätter gränsen för vad som är personlig integritet och vad som är acceptabelt när gränsen är individuell och skiftar beroende på vem som tillfrågas? Rent ekonomiskt är det troligtvis mer fördelaktigt att strunta i den personliga integriteten, men är det ett samhälle vi vill leva i? Skall ekonomiska aspekter vinna över moraliska? ”Personlig integritet är som syre – man uppskattar den först när det saknas.”¹⁶⁸ Ofta tar vi den här rättigheten för givet. Vi ägnar den inte en tanke då den är så självklar för oss. Blir vi berövade på den skulle förmodligen en enorm frustration, besvikelse och ilska uppstå inom oss. Dock kan det då vara för sent att kräva tillbaka den.¹⁶⁹

Konsekvenser och merarbete kommer lagändringen med största sannolikhet att innebära för samtliga aktörer. Ökade kostnader, oroade kunder, omstrukturering av verksamheter och försvårade informationssökning är några av de konsekvenser som kan bli aktuella. Dock är det en nödvändig förändring för att den personliga integriteten skall kunna få det skydd kreditupplysningslagen lovar.

¹⁶⁸ Citat av den amerikanska författaren Charles Sykes. Ström, s. 293.

¹⁶⁹ A a s 204.

7. Jämförelse med andra typer av integritetsintrång

Datainspektionen har tagit emot mängder med klagomål som rör kreditupplysningar som spridits på Internet.¹⁷⁰ Människor har känt att deras integritet har blivit kränkt och uttryckt en rädsla för att deras personuppgifter skall missbrukas.¹⁷¹ Kreditupplysningsföretagen använder sig dock av offentliga register. Frågan är om det är någon skillnad mellan att använda sig av offentliga register i jämförelse med register där uppgiftslämnandet har skett på frivillig basis när det kommer till integritetsintrång?

Nu för tiden har var och varannan butikskedja ett medlemskort, något som både uppfattas som positivt och negativt av konsumenterna. I utbyte mot information om konsumenten får konsumenten ta del av förmånligare priser i butikerna. Konsumentregistren kan användas för att rikta reklam och effektivisera marknadsföringen. Insamlande av uppgifter rörande konsumenter och dess köphistorik är en guldgruva för företagen men kan även uppfattas som integritetskränkande för konsumenten.¹⁷² Till skillnad från de offentliga registren, som kreditupplysningsföretagen använder sig av, handlar kundkortet om ett aktivt val från konsumentens sida att dela med sig av information. Kan konsumenten i dessa lägen ändå kräva att deras personliga integritet respekteras, eller har denne delvis gett upp sin rätt till integritet när denne väljer att teckna ett kundkort?

Frågan är också om gränsen för vad vi människor bör tåla för integritetsintrång har förskjutits? Nedan följer en jämförelse med den riktade ICA-reklamen som presenterades 2008 och som var ett hett diskussionsämne när den presenterades, men som har utvecklats till ett mer eller mindre naturligt inslag i vår vardag.¹⁷³ ICA:s agerande visar tecken på att gränsen, för vad som anses som integritetsintrång, har förskjutits på bara några få år.

7.1 Kundkort – inkörsporten till riktad reklam

Fram till mitten av 1980-talet var kvitton en enda lång rad av siffror. Att koppla ihop siffrorna med vad man faktiskt hade köpt kunde därmed vara problematiskt. Förändringen kom med streckkoderna och datakassorna som kunde redovisa vad som faktiskt var handlat och till

¹⁷⁰ Cit. Integritetsåret 2010 s. 63.

¹⁷¹ Intervju med Hans Kärlöf på Datainspektionen.

¹⁷² Ström, s. 70.

¹⁷³ Cit. Debatt ICA-nyheter, Fråga först ICA!

vilket pris. Dock var kunderna fortfarande anonyma eftersom köpen inte kunde kopplas ihop med en specifik kund.¹⁷⁴ Förändringen som gjorde det möjligt att koppla ihop informationen om köpbeteende med en specifik kund var kundkortet. Användandet av kundkort/bonuskort/medlemskort har ökat lavinartat. Kortet gör det möjligt för butikerna att kartlägga köpbeteende samt få information om namn, adress och annan värdefull information om sina kunder. Kortet förvandlar tidigare anonyma kunder till kända kunder för butikskedjorna.¹⁷⁵

Genom kundkortet kan företagen bygga upp kundprofiler där information om preferens, smak och tidigare köpmönster kan användas för att effektivisera marknadsföringen. Det är därmed lättare att skicka individanpassad reklam, som det dessutom är större chans att kunden nappar på än om alla hade fått samma erbjudande. Kunden slipper därmed ointressant reklam och nås av erbjudanden som den faktiskt kan vara intresserad av. Företagen kan därmed erbjuda bättre service, ökad bekvämlighet och effektivare reklamutskick till sina kunder. Frågan är bara om kunderna är medvetna om vilken granskning deras köp genomgår? Har kunden ett reellt val att stå utanför den typen av förfarande när den tecknar ett kundkort, eller är det en del av hela konceptet med kundkort?¹⁷⁶

7.2 ICA - pionjär inom svensk riktad reklam

2003 skickade matvarukedjan ICA ut reklam till 10 000 personer som var inom ett viss åldersspann och som tidigare hade köpt en viss mängd blöjor. ICA var försiktiga i sina kommentarer om marknadsföringen med hänvisning till den debatt som uppstått 1989 då kundkortet introducerades. De var medvetna om att en viss del av samhället fann insamlandet av den typen av information oetiskt. Dock trodde ICA att tiden var inne för den här typen av marknadsföring.¹⁷⁷

Under våren 2008 genomförde ICA ett nytt pilotprojekt. 75 000 stamkunder i Östergötlands län fick personliga erbjudanden baserade på tidigare inköp. Alla kunder som handlat för mer än 1000 kr per månad och som hade ett ICA kundkort samt var bosatta i Östergötlands län ingick i testet. Kunderna fick tidningen Buffé och personliga rabatter på tio utvalda varor.

¹⁷⁴ Ström, s. 67.

¹⁷⁵ A a s 68.

¹⁷⁶ A a s 69.

¹⁷⁷ A a s 70.

ICA:s undersökningar visade att kunder tidigare hade upplevt att mycket av reklamutskicken inte var relevanta och eftersökte därmed mer personliga erbjudanden. ICA ville se hur kunderna reagerade på de personliga rabatterna som nu presenterades samt göra ett försök att bemöta den kritik som tidigare framförts.¹⁷⁸

Responsen på projektet var överlag positivt. Inlösningsfrekvensen på rabatterna, dvs. hur många som använde sig av erbjudandena, var 25-30 % vilket var en rejäl ökning jämfört med de traditionella rabattkupongerna. Resultatet medförde att utskicken utökades till att omfatta alla stamkunder i hela landet under hösten 2008. Totalt rörde det sig om ca 2 miljoner hushåll. Samtliga hushåll fick därmed tidningen Buffé samt 20 % rabatt på tio utvalda produkter.¹⁷⁹ Utskicken mötte en del kritik och blev ett hett diskussionsämne under hösten 2008. Kritik som framfördes rörde främst integritetsfrågor, samt rädslan för att personuppgifter och information om köpmönster hos kunder skulle säljas vidare till andra företag.¹⁸⁰ Urvalet av varor som rabatterades gjorde vidare vissa kunder missnöjda. De ansåg att deras Mina Varor erbjudanden inte speglade deras livsstil. Ett exempel var en kund som ansåg sig leva ett någorlunda hälsosamt liv, men som fick rabatter på onyttiga varor. Det är oklanderligt att hon faktiskt hade köpt varorna vid något tillfälle, men tyckte ändå inte att det speglade vem hon var och vad hon stod för.¹⁸¹ Annan kritik som framfördes var att rabatterna kunde ses som negativ avtalsbildning och att de inte var önskvärdt av alla kunder att få den här typen av personliga erbjudanden. Möjligheterna att avsäga sig rabatterna fanns alltid, men det krävdes att kunden var tvungen att kontakta kundtjänst via telefon eller via ICA:s hemsida, något som uppfattades som krångligt. Vissa hade hellre velat ha möjligheten att avsäga sig kampanjen i butiken när man drog sitt kort.¹⁸² 2008, således strax efter introduktionen av Mina Varor, hade endast 1000 personer av sagt sig rabatterna.¹⁸³ Dagens siffra, på hur många kunder som valt att gå ur Mina Varor, vill ICA inte uppge.¹⁸⁴

Många spekulerade i vilka konsekvenser ICA:s agerande skulle få på markanden, då ICA var marknadsledande inom branschen och alltid hade legat i framkant när det rörde

¹⁷⁸ Cit. ICA testar personliga erbjudanden till stamkunder.

¹⁷⁹ Cit. ICA testar personliga erbjudanden över hela landet.

¹⁸⁰ Cit. Sveriges Konsumenter kritiskt till personliga rabatter.

¹⁸¹ Cit. Uppsats ICA:s "Mina Varor" s. 15.

¹⁸² Cit. Debatt ICA-nyheter, Fråga först ICA!

¹⁸³ Cit. Uppsats ICA:s "Mina Varor" s. 15.

¹⁸⁴ I kontakt med ICA uppgavs att de inte ville ge ut den typen av information.

marknadsföring. Rädslan bottnade sig i ett skräckscenario där alla butiker kartlagde sina kunder och integriteten förvandlades till ett minne blott.¹⁸⁵

7.3 Kartläggning av kundvanor. Var går gränsen?

Kundinformationen är en riktig guldgruva för företagen. Där finns mängder med information som ger en snabb väg till ökad lönsamhet. Ju bättre du känner kunderna desto lättare är det att ge kunderna vad de vill ha. Risker är bara att företagen skrämmer bort kunderna genom att kränka deras integritet. Om företagen går för långt i sin strävan efter lönsamhet och kunderna vänder sig emot företagen, kan allt vara förgäves. Strävan efter lönsamhet måste ske inom etiskt godtagbara gränser.¹⁸⁶ Frågan är bara var den gränsen går? Sannolikt är den gränsen olika för olika personer i olika tider något som gör besvarandet av frågan än mer problematiskt.

Individanpassad marknadsföring eller CRM (Customer Relationship Management) är olika namn på samma fenomen det vill säga att det är mer effektivt att sända ut skraddarsydda erbjudanden som passar kundens behov, än ett generellt massutskick. Vad finns det då för problem med ett individanpassat arbetssätt i marknadsföring?

- höga kostnader för systemen
- informationen måste hållas uppdaterad något som är väldigt kostsamt
- risk att kunder känner sig kartlagda och därmed upplever obehag
- när kunder själv lämnar information lämnar de ibland medvetet falsk information (något som kan tolkas som en protest)
- kunderna kan känna sig lurade när de inser att de endast finns till för att generera lönsamhet och att inget genuint intresse finns för dem.

Det kan följaktligen vara flera problem som bör övervägas innan marknadsföringsstrategin anammas.¹⁸⁷

Företag betygsätts varje år utifrån ett universalt mått – lönsamhet. Det är därför en naturlig drift för företag att optimera sin lönsamhet. Kundinformation är en viktig bricka i spelet för

¹⁸⁵ Cit. Debatt ICA-nyheter, Fråga först ICA!

¹⁸⁶ Ström, s. 70.

¹⁸⁷ Ström, s. 256 f.

att utveckla sin verksamhet. Har ett företag väl börjat använda sig av personuppgifter och kartlagda köpbeteenden är andra företag, mer eller mindre, tvungna att göra detsamma ur konkurrenssynpunkt. Därmed är det viktigt med reglering av hur och i vilken utsträckning personuppgifter får användas för att det inte skall missbrukas.¹⁸⁸

Även om en reglering inte fanns skulle troligtvis kunderna sätta en naturlig gräns för när företagen blivit för okänsliga i sitt agerande för att optimera siffrorna. Företagen är trots allt beroende av sina kunders förtroende och skulle riskera mycket om kunderna började distansera sig från företag som blivit för påträngande.¹⁸⁹ Kunden måste vidare kunna göra ett aktivt val för att kunna välja om den vill vara med i spelet eller inte. På så sätt ökar förtroendet för relationen och någon som inte gillar bevakningen skall därmed slippa den. Belöningen för att ge efter för integritetsintrånget måste även vara väl belönat för att kunderna skall vara nöjda.¹⁹⁰

Frågan om kundernas integritet är inte bara en etisk fråga, utan även en lönsamhetsfråga. Undersökningar visar att oron för vad som händer med personuppgifterna, avhåller i många fall kunder från att handla. En undersökning som gjordes av EU-kommissionen 2002, visade att 68 % av Europas konsumenter avstod från att handla på Internet av rädsla för vad som skulle hända med deras personuppgifter.¹⁹¹ Handeln på nätet har dock ökat på senare år, något som kan tolkas som att utvecklingen har gått framåt. Om det beror på att säkerheten har blivit högre eller om attityden bland konsumenter har ändrats är svårt att säga.¹⁹²

Argumentet att kunden har valt att acceptera samtliga villkor, när kortet tecknades, är rätt tunt. Har kunden egentligen någon valmöjlighet när den tecknar ett kundkort eller är besväret för stort att ställa sig utanför? Kunder som väljer att ställa sig utanför skall inte straffas med avsevärt mycket högre kostnader eller kraftigt försämrad servicenivå. Viss skillnad är självklart acceptabel, men det skall inte vara ett tvång att gå med bara för att uppnå en normal standard.¹⁹³

¹⁸⁸ A a s 208.

¹⁸⁹ A a s 208 f.

¹⁹⁰ A a s 257 f.

¹⁹¹ A a s 262 f.

¹⁹² Cit. Distanshandeln i Norden 2010 s. 3.

¹⁹³ Ström, s. 275.

För att lyckas med konststycket att öka lönsamheten och behålla nöjda kunder gäller det att företagen satsar med hjärtat. En påklitråd yttre etikett om godhet men med enda mål att öka siffrorna, genomskådas alltför ofta av kunderna. Lösningen är att skapa ett långsiktigt förtroende hos kunderna. Ett sätt att uppnå det på kan vara att inte samla in mer uppgifter än nödvändigt. De viktigaste är hur ofta kunden handlar, hur nyligt hon handlade och för hur mycket. Företagen måste vara öppnare med vilken information de ska samla in och låta kunden välja om den vill stå utanför. Det ska inte vara krångligt för kunden att bli struken från registret om den så önskar.¹⁹⁴

7.4 Framtidens marknadsföring – mer integritetsvänlig?

Varje år publicerar det amerikanska trendinstitutet en trendrapport för kommande år. Där förutspås vad som kommer att bli det senaste inom konsumenttrender. En av trenderna för 2011 sägs vara marknadsföringsstrategin RAK som står för Random Acts of Kindness. RAK innebär att företagen håller koll på sina kunder via sociala medier för att se hur de mår, vad de är i behov av och vad de önskar sig. Företagen gör därefter riktade insatser för att förgylla vissa konsumenters liv. Ett exempel är blomsterföretaget Interflora som bevakar Twitter och skickar blommor till användare som behöver muntras upp av någon anledning. Ett annat exempel handlar om en man som skulle resa med flygbolaget KLM och som via ett socialt medium beklagade sig över att han skulle missa en viktig fotbollsmatch i och med sin resa. Då levererade KLM:s surprise team en Lonely Planet guide där samtliga fotbollssbarer i New York fanns markerade. RAK är en marknadsföringsstrategi som bygger på efterfrågan från konsumenterna av mer mänsklighet och äkthet från företagen.¹⁹⁵ Kanske kommer vi även att få se RAK i Sverige i framtiden.

¹⁹⁴ A a s 263 f.

¹⁹⁵ Cit. Tre konsumenttrender för 2011.

8. Privatekonomisk information jämfört med annan privatinformation

Är privatekonomisk information på Internet mer känslig än annan privatinformation som sprids på Internet? Synen på vad som anses som privat information har förändrats genom åren. Personer lägger idag frivilligt upp information, på forum såsom Facebook, som för några år sedan hade ansetts som privat. Där offentliggörs personens sociogram genom att visa vilka som är ens vänner, vilka grupper man tillhör och vilken politisk, kulturell och sexuell profil man föredrar. Mycket av informationen som vanliga människor idag väljer att dela med sig av var något som säkerhetspolisen kartlade i hemlighet förra århundradet.¹⁹⁶

Människans behov av skydd för den privata sfären är svårt att generalisera. Vissa tycks behöva ett starkt skydd för den privata sfären för att kunna känna sig tillfreds med sina liv, medan andra inte tycks behöva något skydd alls. Vissa av oss delar gärna med oss av våra innersta tankar i mobiltelefonen på bussen, deltar i en tv-såpa eller skriver självutlämnande i en memoar. När det kommer till lagstiftning är därför en kompromiss, en gyllene mellanväg, att föredra. Något som kanske inte passar alla, men många.¹⁹⁷

Det finns vissa sammanhang där vi bör skydda omgivningen från våra känslor och tankar. Att upprätthålla en privat sfär är främst av sociala skäl. Kaos och konflikter skulle utbryta om ingen privat sfär fanns.¹⁹⁸ Vem vill inte styra över bilden av den egna personen inför vänner, bekanta och andra i sin omgivning? Kanske är det då bäst att lagstifta för den enskilda individens skydd för att det skall kunna upprätthållas.¹⁹⁹

8.1 Är öppenhet en generationsfråga?

Filosofen Thomas Nagel hävdar i sin bok *Concealment and Exposure* att en viktig del i utvecklingen till att bli vuxen är att inse vikten av att skydda delar av sina inre tankar och känslor från insyn. Barn och tonåringar har ännu inte den insikten vilket skapar smärta och problem. När insikten infaller fungerar även vårt sociala liv bättre.²⁰⁰ Dock verkar ungdomar

¹⁹⁶ Tännsjö, s. 14.

¹⁹⁷ A a s 81 f.

¹⁹⁸ A a s 90.

¹⁹⁹ A a s 183 f.

²⁰⁰ A a s 85.

mindre försiktiga på Internet än i det verkliga livet.²⁰¹ Detta trots att information på nätet får en stor spridning och att information som är utlagd på Internet har ett, mer eller mindre, evigt liv.²⁰²

Webbgemenskaper har länge funnits på Internet. Där har ett gemensamt intresse fört människor samman. Sociala medier bygger på information om användarna och deras kontaktlistor. Användarna utformar själva innehållet genom att lägga upp information, göra statusuppdateringar och kommentera andras uppdateringar. 3,5 miljoner svenskar är en del av sociala nätverk på Internet. Något som visar på att fler och fler väljer att dela med sig av privatinformation.²⁰³

Är integritet en generationsfråga? Är ungdomar öppnare än vuxna? Finns det något som fortfarande anses vara privat information?

8.1.1 Ungdomars syn på privatinformation

Datainspektionen genomförde en studie om ungdomars syn på integritet på Internet och integritet i allmänhet. I studien som genomfördes via webbenkäter deltog 533 ungdomar mellan 14 och 18 år.²⁰⁴ Ungdomsaspekten är intressant då 82 % uppgav att de surfar på Internet varje dag. Det gör ungdomar till en viktig och stor grupp på Internet.²⁰⁵ Unga personer nyttjar sociala medier i större utsträckning och är till viss del mer öppna med viss typ av privatinformation. Till exempel hade 85 % lagt upp bilder på sig själv på Internet. Enligt Datainspektionens studie besöker nio av tio ungdomar någon webbcommunity ”då och då” eller oftare. Ett medlemskap i en community leder självklart till en plattform för att uttrycka sig och är även ett forum där privatinformation sprider sig.²⁰⁶

Undersökningen visade även att ungdomar inte har några problem att dela med sig av information som traditionellt sett anses vara känslig. Information om religiös uppfattning, politisk ståndpunkt och var man går i skolan/arbetar, kunde en stor andel tänkas dela med sig av. Det som dock ansågs som mest privat var vem man var kär i, var man bodde och

²⁰¹ Cit. Ungdomar och integritet 2009 s. 9.

²⁰² Ström, s. 160.

²⁰³ Cit. Svenskarna och Internet 2010 s. 56.

²⁰⁴ Cit. Ungdomar och integritet 2009 s. 3.

²⁰⁵ A a s 7.

²⁰⁶ A a s 8.

information om sin ekonomiska situation.²⁰⁷ Den ekonomiska aspekten kan tyckas förvånande då ungdomar inte har särskilt mycket tillgångar i den åldern eller, förhoppningsvis, inte är särskilt skuldbelagda.

När det gäller övervakning på Internet kan en viss skillnad mellan könen utläsas. Tjejer var mer accepterande än killar. Detsamma gällde mellan åldersgrupperna. De äldre var mer negativt inställda till att övervakas samtidigt som de var mer benägna till att synas. En förklaring kan vara att Internetanvändandet blir mer exhibitionistiskt med åldern samtidigt som föräldrar har mindre kontroll över sin ungdoms Internetsurfande.²⁰⁸

På frågan vad som är mest integritetskränkande – om någon du känner, staten eller ett företag tar reda på saker om dig, är det företagets intrång som upplevs som värst. Dock anses statens övervakning som värst när det handlar om aktivitet på Internet.²⁰⁹ Över lag var ungdomars acceptans låg för insamlande av uppgifter för att gynna företag och butiker. Det enda undantaget var om intrånget kunde leda till lägre priser. Exakt var gränsen går, mellan intrång och prisreduktion, går dock inte att utläsa av studien.²¹⁰

8.1.2 Svenska befolkningens syn på privatinformation

En annan intressant undersökning heter Svenskarna och Internet 2010, där svenskarnas Internetvanor presenteras. En majoritet av svenska Internetanvändare vill inte att information om en individs ekonomi, hälsa och kalender skall finnas tillgänglig på Internet.²¹¹ Information om en persons privata ekonomi var det som toppade listan av information som ville hållas privat.²¹² Unga människor i åldrarna 16-25 år är genomgående mer öppna med vilken privatinformation som kan publiceras. Dock är drygt hälften negativt inställda till att information om ekonomi, hälsa och kalender skall vara tillgängligt. De som är mest restriktiva, i vilka uppgifter som skall hållas privat, är gruppen 46-75 år.²¹³

Allt fler svenskar använder sig av Internet på daglig basis. Även skillnader i själva användandet har skådats. Sociala medier har vuxit i popularitet även hos medelålders.

²⁰⁷ Cit. Ungdomar och integritet 2009 s. 5.

²⁰⁸ A a s 19.

²⁰⁹ A a s 6.

²¹⁰ A a s 13.

²¹¹ Cit. Svenskarna och Internet 2010 s. 46.

²¹² A a s 47.

²¹³ A a s 46.

Andelen som besöker sociala medier i åldrarna över 45 år har fördubblats. Att tillhöra sociala medier är numera inte bara till för ungdomar, utan något som attraherar flera åldersgrupper.²¹⁴

Viktigt att ha i åtanke när statistik som den här diskuteras, är de som fortfarande står utanför informationssamhället. 2010 var det fortfarande 1,5 miljoner svenskar som inte använde sig av Internet.²¹⁵ De flesta återfanns i den äldre generationen och var negativt inställda till att ta till sig och lära sig nya tekniker och tjänster.²¹⁶ Den gruppen kan tänkas vara än mer negativt inställda till att information om dem finns att tillgå på Internet. Det med tanke på att de inte själva är insatta i hur tekniken fungerar och vad informationen kan användas till. Det kan även tänkas att de inte ser fördelarna med att informationen är mer lättillgänglig när de inte själva använder sig av Internet som ett instrument för att söka information. De är trots allt fortfarande många som inte känner sig delaktiga i det nya informationssamhället och de människorna får inte glömmas bort i debatten om integritet. Trots att de inte vill ta del av vad Internet har att erbjuda, finns även deras uppgifter till viss del tillgängliga på Internet. De är därmed också berättigade till en åsikt.²¹⁷

8.3 Taxeringskalendern i bokform jämfört med inkomstuppgifter på Internet

Taxeringskalendern är ett samlingsnamn på kataloger som ges ut av företaget Kalenderförlaget. Där redovisas offentliga inkomstuppgifter för privatpersoner och aktiebolag. Uppgifter i 2010 års katalog baseras på en persons deklarerade inkomst 2009 vilket baseras på inkomst från 2008.²¹⁸

Är det någon skillnad ur integritetssynpunkt att beställa hem en taxeringskalender och att begära en kreditupplysning på Internet? Är det värre att kontrollera flera personer genom en kalender eller att söka på enskilda personer på Internet? Det kan till viss del ses som att jämföra två skilda fenomen eftersom taxeringskalendern endast innehåller inkomstuppgifter, medan en kreditupplysning innehåller desto mer information. Uppgifterna i en taxeringskalender är inte heller speciellt uppdaterade. Mycket kan hända i en persons liv, eller

²¹⁴ Cit. Svenskarna och Internet 2010 s. 56.

²¹⁵ Barn under 12 år ingår inte i statistiken.

²¹⁶ Cit. Svenskarna och Internet 2010 s. 13.

²¹⁷ A a s 52.

²¹⁸ Wikipedia sökord Taxeringskalendern.

för ett företag, från att pengarna tjänas in till att kalendern ges ut.²¹⁹ Dock kan en diskussion föras om själva förfarandet. Inget legitimt behov behövs för att köpa en taxeringskalender, något som krävs för att begära ut en kreditupplysning. Vad är mer kränkande? Att någon jämför dig med andra personer i en taxeringskalender, eller om någon gör en specifik sökning på dig via ett kreditupplysningsföretag?

En annan fråga att ta ställning till är vilken företagare, med ett legitimt behov, som skulle nöja sig med information som inte är särskilt uppdaterad när denne lika gärna kan beställa en kreditupplysning? Speciellt när priserna på kreditupplysningar har sjunkit de senaste åren.²²⁰ Beställning av en taxeringskalenderns kräver inget legitimt behov och någon omfrågekopia sänds inte ut.²²¹ Är taxeringskalendern bara en täckmantel för att kontrollera vad personer och företag tjänar, eller finns det någon som faktiskt använder sig av informationen i en taxeringskalender innan ett kreditavtal ingås?

Ett annat dilemma, som i viss mån kan vara svårt att förstå, är hur samma uppgifter kan vara offentliga i ett sammanhang men inte i ett annat. Det faktum att det går att beställa en taxeringskalender, men att det inte går att kontrollera vad en person tjänar via Internet, kan för vissa verka bakåtsträvande. Det går till exempel inte att beställa en inkomstuppgift om en annan privatperson via Skatteverkets hemsida. För att få tag i inkomstuppgifterna måste personen i fråga besöka Skatteverkets kontor alternativt ringa till deras upplysning.²²² Om uppgifterna är så känsliga, varför är de då offentliga till att börja med? Det kan vara en legitim fråga att fundera över.²²³

8.4 Nutidens omfrågekopia

Ändringen av kreditupplysningslagen har gjort att en ny marknad har skapats. Numera finns det serviceföretag som specialiserat sig på att ta hand om kreditupplysningsföretagens omfrågekopior.²²⁴ Istället för att skicka ut ett brev, med de uppgifter som lagen kräver, får personens som blivit kontrollerad ett sms innehållandes en kod.²²⁵ För att ta del av

²¹⁹ Wikipedia sökord Taxeringskalendern.

²²⁰ Intervju med Magnus Lund på Creditsafe.

²²¹ Prop 1973:155 s. 134.

²²² Skatteverkets hemsida under rubriken ”Ta del av offentliga uppgifter”.

²²³ Intervju med Dan Nilsson på ehandel.se.

²²⁴ Exempelvis Min Upplysning AB.

²²⁵ Kunden får ett sms förutsatt att denne har ett mobilabonnemang. I annat fall utgår ett brev innehållandes en kod.

omfrågekopian är personen i fråga tvungen att gå in på företaget hemsida och skapa ett konto. När kontot är skapat kan denne med hjälp av den kod som återfinns i sms:et ta del av sin omfrågekopia. Efter registreringen kommer framtida koder att sändas till e-mailadressen istället för i ett sms, något som innebär ytterligare besparingar för inblandade företag.²²⁶

Det blir följaktligen på den kontrollerades ansvar att logga in om denne vill veta vem som begärt en kreditupplysning. Möjligheten att skicka omfrågekopian via alternativa kanaler, såsom e-mail, har tidigare diskuterats. Dock ansågs det för osäkert att sända den typen av uppgifter via e-mail då något fullgott register, liknande folkbokföringen, inte kunde verifiera att uppgifterna hamnade hos rätt person.²²⁷ I och med att kunden måste logga in med en kod, och omfrågekopian inte sänds direkt i telefonen, har företagen hittat en lucka i lagen.

Det finns självklart fördelar med systemet. Det är smidigt och kostnadseffektivt samtidigt som färre brev behöver skickas vilket är bra ut miljösynpunkt. Lagen efterföljs då personen i fråga blir underrättad om att denne blivit kontrollerad, samtidigt som sekretessen upprätthålls i och med koden. Tjänsten sägs ha tillkommit för att underlätta för dig som konsument att ta del av dina omfrågekopior,²²⁸ men är det verkligen till konsumentens fördel? Skall personen som blivit kontrollerad behöva anstränga sig för att ta del av något som denne har en laglig rätt att bli underrättad om? Vad händer med de 1,5 miljoner svenskar som inte använder sig av Internet?²²⁹ Skapandet av ett konto, på avsändarens hemsida, kan även ses som ett integritetsintrång då person- och kontaktuppgifter måste anges för att kunna ta del av informationen.

Det här är en av de nya tjänster som tillkommit efter lagändringen. Fler är säkerligen att vänta.²³⁰ Datainspektionen har påbörjat ett projekt där kreditupplysningsföretagens hantering av lagändringen kommer att utredas. Där skall bland annat metoderna för att underrätta de kontrollerade personerna granskas.²³¹

²²⁶ Återfinns på Min Upplysnings hemsida under rubriken Vad kostar det att skapa ett konto på Min Upplysning?

²²⁷ Cit. Mörka moln 2.

²²⁸ Återfinns på Min Upplysnings hemsida under rubriken Vem står bakom Min Upplysning?

²²⁹ Cit. Svenskarna och Internet 2010 s. 13.

²³⁰ Har försökt att nå både Min Upplysning och Datainspektionen för en kommentar dock utan framgång.

²³¹ Cit. Integritetsåret 2010 s. 66.

9. Analys och diskussion

Kreditupplysningsföretagens databank är en fantastisk källa till information, men sammanställningen av information har gått från att endast bedöma kreditvärdighet till att hitta potentiella kunder och att utveckla affärsverksamheter. Kreditföretagen är vinstdrivande företag, något att ha i åtanke i diskussionen, men tillgången till offentliga register skall inte kunna missbrukas på det sättet det emellanåt görs idag. Vi driver längre och längre bort ifrån vad kreditupplysningslagen egentligen handlar och värnar om.²³² Är det ett missbruk av offentliga uppgifter eller rör det sig om en gammalmodig lagstiftning som inte har hängit med i den tekniska utvecklingen?

Ända sedan kreditupplysningslagen stiftades 1973 har teknik varit ett omdebatterat ämne. Redan då var den tekniska utvecklingen något som uppmärksammades i förarbetena som något som skulle kunna komma att påverka lagstiftningen i framtiden.²³³ Det är alltid svårt att utforma en teknikneutral lag som skall kunna tillämpas under flera decennier. Internet är en sådan teknik, eller fenomen, som lagstiftarna 1973 knappast kunnat föreställa sig när de försökte utforma en lagstiftning på kreditupplysningens område. Mycket i vårt samhälle har förändrats sedan sjuttioalet. Både tekniken och samhällsstrukturer ser annorlunda ut. Det kan därmed vara svårt att hitta konkreta stöd i förarbeten som berör frågan angående utlämnande av kreditupplysningar via Internet. Kritik mot att lagstiftningen var otydlig redan på sjuttioalet, beträffande vad som utgjorde ett otillbörligt integritetsintrång, gör inte uppgiften lättare.²³⁴ Säkerligen har även befolkningens uppfattning om vad som utgör ett otillbörligt intrång förändrats. Det innebär att det som i allmänhetens ögon uppfattades som ett integritetsintrång 1973, kanske inte överrensstämmer med dagens uppfattning. När lagen stiftades ansågs det till exempel otillbörligt att uppge alkoholvanor i en kreditupplysning,²³⁵ något som visar att kreditupplysningsbranschen har förändrats och utvecklats mycket sedan dess. Vad som anses som privat information har med all sannolikhet förändrats genom åren. Idag är vissa säkerligen vana vid att information är lättillgänglig och därmed inte reflekterar över om någon kontrollerar deras inkomst genom en kreditupplysning. Andra kanske är av motsatt uppfattning. Det vill säga att ekonomisk information fortfarande är högst privat, något som finner stöd i undersökningen Svenskarna och Internet 2010. Där fastslogs att ekonomisk

²³² Intervju med Hans Kärnlöf på Datainspektionen.

²³³ SOU 1972:79 s.75.

²³⁴ Prop 1973:155 s. 48 f.

²³⁵ A a s 23 f.

information var ett av de ämnena som ansågs som mest privat. Klart är att det är svårt att hitta konkret och uttryckligt stöd för lagändringen i förarbetena när både teknik och samhället har förändrats så pass mycket sedan KuL stiftades.

Personlig integritet och integritetsintrång är två svårdefinierade begrepp. Något som även uppmärksammades och kritiserades i förarbetena till KuL.²³⁶ När inte ens lagstiftaren till fullo kan tydliggöra vad som är personlig integritet och vad som utgör ett tillbörligt intrång, kan det även i detta avseende vara svårt att hitta stöd för den senaste lagändringen. Ett utlämnande kanske kan ses som ett intrång, men när är det så grovt att det skall anses vara otillbörligt?²³⁷ Är ett utlämnande av en kreditupplysning till någon utan ett legitimt behov ett intrång som befolkningen får räkna med? I förarbetena poängterades det att en medborgare inte kan förvänta sig total integritet i ett samhälle. Dock framgår det inte var den gränsen går, samt hur stora intrång en person bör acceptera.²³⁸ Tanken bakom lagändringen, att skydda den personliga integriteten, är det få som opponerat sig emot. Däremot måste lagändringen ha ett stöd i lagen för att vara genomförbar, samt för att en rättssäkerhet skall kunna upprätthållas. När man läser förarbeten får man emellanåt uppfattningen att det saknas direkt stöd för argument, men att förändringen är så pass nödvändig att den genomförs trots allt. Frågan är dock om det är en rättssäker metod? Det kan innebära en urholkning av grundlagsskyddet.²³⁹ Personlig integritet är otvivelaktigt skyddsvärt, men risken är att det förvandlas till ett luftslott i och med definitionssvårigheterna. Jag har inget bra svar på vad man istället skulle kalla det, men det öppnar helt klart upp för tolkningar och luckor i lagen. Det faktum att det inte finns särskilt många rättsfall, där domstolen definierar och analyserar vad som utgör integritetsintrång, gör inte saken bättre. Vanligtvis finns rättsfall där otydliga formuleringar i lagen kan behandlas och föras upp till diskussion. På så sätt kan en klarare definition urskiljas genom själva tillämpningen av lagen. Avsaknaden på rättsfall kan dock möjligtvis tolkas som att formuleringen inte vållat speciellt stora betänkligheter genom åren, utan att lagstiftningen varit så pass tydlig som den behöver vara.

Det jag tror lagstiftare har gjort, när lagändringen kom på tal, är att se till grundtanken med hela kreditupplysningslagen. Det vill säga att skydda den personliga integriteten samt att hitta

²³⁶ Prop 1973:155 s. 48 f.

²³⁷ Cit. De föreslagna ändringarna i kreditupplysningslagen hotar grundlagen.

²³⁸ Prop 1973:155 s. 20 f.

²³⁹ Cit. De föreslagna ändringarna i kreditupplysningslagen hotar grundlagen.

en sund balans mellan integritet och effektiv kreditgivning.²⁴⁰ Om vem som helst kan begära ut en kreditupplysning oavsett ändamål, är det en sund och effektiv kreditgivning? Eller är det ett fenomen som vi skulle kunna klara oss utan? Sannolikt är att varken journalisterna eller e-handlarna håller med om det, men kreditupplysningar skapades ju inte för att journalister skall kunna arbeta effektivare, eller att kunder som handlar på kredit via Internet skall slippa bli påmind om att en kreditupplysning är gjord. Lagändringen uppfattas av vissa som bakåtsträvande och informationsbegränsande. Vi har vant oss vid att dessa uppgifter snabbt finns att tillgå via Internet. Det handlar trots allt om offentliga uppgifter som vem som helst har rätt att ta del av. Motargumentet till det är att uppgifterna fortfarande är just offentliga, genom offentlighetsprincipen, och fortfarande finns att tillgå. Dock på annat håll än via Internet.²⁴¹ Jag kan ha förståelse för att det nu kommer att upplevas som att informationen blir mindre lättillgänglig, men kreditupplysningars grundsyfte är trots allt att bedöm kreditvärdighet inför ett stundande kreditavtal. Ett grundsyfte som oftast glöms bort i debatten om tillgänglighet till information.

Vad som utgör privat information kan skilja sig mellan olika grupper i samhället, mellan generationer och mellan nationaliteter. Dock tyder undersökningar på att ekonomisk information är något som anses som privat bland den svenska befolkningen. En uppfattning som delas av både unga och äldre svenskar.²⁴² Varför vi svenskar anser att ekonomisk information är känsligare än annan privatinformation är svårt att svara på. Möjligtvis kan det ha med samhällsstrukturer och tradition att göra, däribland den svenska jantelagen. Enligt jantelagen skall lycka och framgång hållas inom vissa ramar, ingen skall ha mer än någon annan. Varför jantelagen är så pass stark i Sverige är svårt att svara på, men jantelagen återfinns i många delar av vår kultur och kan vara en förklaring till varför vi svenskar anser att ekonomi är en privatsak.²⁴³

En annan viktig del av vår kultur är öppenhet och offentlighet. Offentlighet och integritet är två variabler som inte alltid är särskilt lättförenliga, vilket också blir tydligt när man studerar kreditupplysningslagen. Förhållandet dem emellan har länge diskuterats och uppgiften att hitta en bra balans dem emellan är inte helt enkelt, något som också återspeglas i diskussioner

²⁴⁰ SOU 1972:79 s. 11.

²⁴¹ Cit. KU sade ja till svårare granskning.

²⁴² Cit. Ungdomar och integritet samt Svenskar och Internet 2010.

²⁴³ Jämför med den amerikanska kulturen där förmögenhet snarare är ett tecken på framgång.

i förarbeten.²⁴⁴ När dessutom teknisk utveckling skall integreras blir ekvationen än svårare, något som ställer höga krav på lagstiftningsområdet. Tydliga linjer mellan offentlighet, yttrandefrihet och en rätt till ett privatliv kan vara svåra att dra, något som även visar sig i den debatt som följt lagändringsarbetet. En symbios dem emellan är självklart att föredra, men hur gränsdragningen i praktiken tillämpas och hur lagarna bäst utformas för att tillfredställa samtliga behov, är svårt att svara på. Dock har steg tagits för att utröna hur dessa rättigheter bäst upprätthålls, dels genom lagändringen i kreditupplysningslagen och dels genom översikten av YGL och TF. Det ska följaktligen bli spännande att se vad grundlagsutredningen mynnar ut i för lagförslag och konsekvenser. Debatten om integriteten och offentlighet lever därmed vidare.

Våra dagliga rutiner övervakas i allt större utsträckning. Vår teleoperatör registrera vem vi pratar med, bankerna lagrar information om våra transaktioner, butiker lagrar information om våra inköp, biltullarna om vårt bilkörande och inpasseringssystemen registrerar om vi är sena till jobbet eller ej.²⁴⁵ Vare sig vi vill eller inte så är vi bevakade i många fler situationer än vi kanske kunde föreställa oss. Jag var till exempel inte medveten om att en kreditupplysning gjordes på mig när jag handlar över Internet. När jag får veta det, låter det rimligt, men frågan är om alla accepterar det eller om det kommer att verka avskräckande för vissa kunder? Företagens nya och ibland påträngande marknadsföringsknep är ytterligare bevis på att vi övervakas i allt större utsträckning. Vi konsument utsätts emellanåt för marknadsföringskampanjer som vi uppfattar som integritetskränkande, men där vi inte orkar eller vet hur vi ska agera för att motverka det. En sak som jag har reagerat på är de förtryckta låneansökningarna som vissa låneinstitut skickar hem. Låneansökningarna är troligtvis skickade till mig på grund av att jag som student inte har särskilt hög inkomst. Med största sannolikhet är jag en i raden av personer som gallrats ut ur register över personer med låg inkomst. Det faktum att jag endast behöver kryssa i en ruta för att välja belopp, skriva under och skicka in, är för mig kränkande och irriterande. Jag känner mig delvis utpekad för att jag har låg inkomst och enligt andra kanske är i behov av att låna pengar. Vidare anser jag att det idag ibland är alldeles för enkelt att låna pengar, med alla de konsekvenser det innebär. Trots att bankens agerande stör mig är jag en av dem som inte orkar engagera mig tillräckligt mycket för att föra fram min åsikt till de ansvariga. Det här kan vara ett fenomen som gör att gränsen för integritetskränkning flyttas fram hela tiden. Ingen reagerar mer än med några

²⁴⁴ Prop 1973:155 s. 13.

²⁴⁵ Ström, s. 286.

svordomar när de möts av ett agerande som de anser vara integritetskränkande, och sedan glöms det bort. I och med det har gränsen för integritetsintrång flyttats fram och vi anser det tidigare inkräktande beteendet vara en del av vardagen.

Paralleller kan här dra till Mina Varor kampanjen. Bara för att det är få personer som aktivt valt att avsäga sig rabatterna skall den signalen ändå tas på allvar. Alla kanske inte avsäger sig rabatten bara för att de tycker att det är lite olustigt.²⁴⁶ Jag behöver inte gå längre än till mig själv. Personligen gillar jag ICA:s kampanj, men bankernas utskick är något jag gärna hade av sagt mig. Dock är det för krångligt i min mening att ringa och avsäga sig ett reklamutskick, även om jag inte uppskattar bankens tillvägagångssätt. Kanske är det så att vi tar värre på erbjudanden som vi anser inte stämmer överrens med den egna självbilden. Onyttigt leverne, en person i behov av pengar, eller en person som inte är kreditvärdig är knappast karaktärsdrag någon vill bli förknippad med. Inte känns det bättre när någon annan sätter den stämpel på oss trots att vi inte alltid bett om det. Jag tror att vi människor gärna vill värna om den egna självbilden och inte visa oss sämre än någon annan, och därmed blir irriterade när vi placeras i en grupp vi inte anser oss tillhöra.

Tillgång till information kan i många fall vara en nyckel till framgång för företag.

Kreditföretagens databanker kan jämföras med informationen som företagen har genom sina kundkort. Det kan vara frestande att gå över gränsen i hopp om ökad lönsamhet vilket medför att kunder och medmänniskor kan känna sig kränkta. När skadan väl är skedd kan det vara svårt att återfå kunder och befolkningens förtroende. Ratsits agerande att erbjuda gratis kreditupplysningar kan ses som ett sådant övertramp som medförde att många människor kände sig kränkta. Skillnaden var att Ratsit använde sig av offentliga register som människor inte kan välja att vara med i eller gå ur, medan butikernas register bygger på frivillighet. Konsumenter verkar numera efterfråga mindre påträngande marknadsföring och mer genuinitet äkthet från företagen.²⁴⁷ Konsumenttrenden att bevaka sina kunder via sociala medier tycker jag känns som ett mindre påträngande alternativ och är något jag tror vi kommer få se mer av i framtiden. I de fallen har individen valt att dela med sig av sin verklighet via ett socialt medium och på så sätt valt att inte längre vara privat. Om ett företag vill använda sig av det tror inte jag kommer att uppfattas som lika påträngande. Vad RAK²⁴⁸

²⁴⁶ Cit. Uppsats ICA:s ”Mina Varor” s. 15.

²⁴⁷ Cit. Tre konsumenttrender 2011.

²⁴⁸ Random acts of kindness.

kommer få för genomslag i Sverige är svårt att förutspå, men att den skulle vara uppskattad och effektiv är enligt mig trolig.

Hur kommer då situationen att förändras för de företag som valt att profilera sig på personupplysningar utan krav på legitimt behov? Finns det en framtid för dessa företag eller kommer de att självdö i och med lagändringen? Personer jag har pratat med säger att de har använt sig av sajter som Ratsit när det var gratis. De saknade ett legitimt skäl till att göra upplysningen, men gjorde det bara för att möjligheten fanns. Ingen av dem jag har pratat med skulle göra samma sak igen om de visste att vederbörande skulle få en omfrågekopia hemskickad. Anledningen till det är troligtvis att det inte fanns någon moralisk anledning till deras kontroll av bekanta, utan att det gjordes enkom på grund av situationen. Tillfället gör tjuven mentalitet. De skärpta reglerna kan därmed innebära att vissa kreditupplysningsföretag måste omstrukturera sin verksamhet i flera avseenden. Den ökade konkurrensen, då samma regler gäller för samtliga företag, kan innebära att endast de bäst rustade företagen överlever. Dock har inte samtliga kreditföretag använt sig av anonyma personupplysningar, utan har försökt värna om den personliga integriteten. Det är trots allt viktigt att behålla allmänhetens förtroende i sådana här sammanhang.²⁴⁹ Kanske är det de kreditföretagen som värnat mest om den personliga integriteten som kommer att stå som vinnare i slutändan.

Vi kan inte stoppa teknikens utveckling, något vi inte heller skall försöka göra, men vi kan kontrollera reglerna runt omkring den. Datautvecklingen för med sig allt för många fördelar och bidrar till en ökad välfärd. Teknik skall inte förbjudas, men parters användning av den kan regleras.²⁵⁰ Internet och sociala medier har öppnat en mängd dörrar. Vi har en större plattform att uttrycka oss på, många kan komma till tals och det är lätt att nå ut till många människor snabbt. Dock har tekniken medfört en mängd problem där kränkningar och informationsspridning, i vissa avseenden, inte tycks ha någon gräns.²⁵¹ Dock har vi förmånen i Sverige att vi medborgare har möjligheten att framföra vår åsikt när vi tycker att något inte står rätt till. Vi har även förmånen att i många fall få gehör för det. Om vi tycker att vi blivit kränkta är det inte svårare än att faktiskt göra sin röst hörd och anmäla det. Om vi inte bevakar vår rätt till ett privatliv riskerar vi att vår integritet förvandlas till en rättighet i historieböckerna. Valet är vårt.

²⁴⁹ Intervju med Åke Dahlgvist på UC.

²⁵⁰ Ström, s. 292.

²⁵¹ Intervju med Hans Kärlöf på Datainspektionen.

10. Källförteckning

Litteratur

Lövgren Per, Datainspektionen, *Integritetsåret 2009. Nya lagar, lagförslag, beslut och tekniker som påverkar den personliga integriteten under året*, Lenanders Grafiska i Kalmar, 2010.

Sandén Weje, *En fråga om förtroende – Historien om Soliditet och svensk kreditupplysning*, Strokirk – Landström AB, Lidköping 2008.

Ström Pär, *Övervakad – Elektroniska fotspår och snokarsamhället*, Liber Ekonomi, Kristianstads Boktryckeri AB 2003.

Tännsjö Torbjörn, *Privatliv*, Fri Tanke förlag, 2010.

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 2009/10:151. Ett starkare skydd för den enskildes integritet vid kreditupplysning.

Prop. 2009/10:81. Grundlagsskydd för digital bio och andra yttrandefrihetsrättsliga frågor.

Prop. 2001/02:74. Yttrandefrihetsgrundlagen och Internet.

Prop. 1997/98:43. Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden barnpornografibrott mm.

Prop. 1990/91:64. Om yttrandefrihetsgrundlagen mm.

Prop. 1973:155. Om ändring i kreditupplysningslagen (1973:1173).

Prop. 1973:123. Kungliga majestäts proposition med förslag till ändring i tryckfrihetsförordningen.

Statens offentliga utredningar

SOU 2010:68. Ny yttrandefrihetsgrundlag? Yttrandefrihetskommittén presenterar tre modeller.

SOU 2009:14. Yttrandefrihetskommitténs betänkande. Grundlagsskydd för digital bio och andra yttrandefrihetsrättsliga frågor.

SOU 2007:22 del I. Integritetsskyddskommittén betänkande – Skyddet för den personliga integriteten – kartläggning och analys.

SOU 2001:28. Mediegrundlagsutredningens betänkande.

SOU 1972:79. Kreditupplysning och integritet.

Övrigt

Finansutskottets betänkande 2009/10:FiU32. Starkare skydd för den enskildes integritet vid kreditupplysning.

Näringsutskottets betänkande 1973:69.

Datainspektionen Ju 2001/8106/L2.

Rättsfall

RÅ 2003 ref 30

Media

Göteborgs Posten

KU sade ja till svårare granskning, 25/5 2010. Tillgänglig via:
<http://www.gp.se/ekonomi/1.376492-ku-sade-ja-till-svarare-granskning>

Så drabbas du som konsument, 18/5 2010. Tillgänglig via:
<http://www.gp.se/ekonomi/1.371332-sa-drabbas-du-som-konsument>

Svårare granska makten, 18/5 2010. Tillgänglig via: <http://www.gp.se/ekonomi/1.371329-svarare-granska-makten>

Andra elektroniska artiklar

Mörka moln drar in över fakturabetalningar på nätet. Del I. 5/5 2010. Tillgänglig via:
<http://www.ehandel.se/Moerka-moln-drar-in-oever-fakturabetalningar-paa-naetet-Del-1.308,kreditupplysningslagen.html>

Mörka moln drar in över fakturabetalningar på nätet. Del II. 12/5 2010. Tillgänglig via:
<http://www.ehandel.se/Moerka-moln-drar-in-oever-fakturabetalningar-paa-naetet-Del-2.315,kreditupplysningslagen.html>

Ratsit-vd räds inte hetluften. 22/1 2009. Tillgänglig via:
<http://www.idg.se/2.1085/1.207203/ratsit-vd-rads-inte-hetluften>

Nya lagförslaget hotar granskningen. 4/6 2010. Tillgänglig via:
<http://www.resume.se/nyheter/2010/06/04/nya-lagforslaget-hotar-gra/index.xml>

Nya lagförslaget skulle göra Sirens granskning omöjlig. 26/5 2010. Tillgänglig via: <http://www.journalisten.se/artikel/23459/nya-lagfoerslaget-skulle-goera-sirens-granskning-omoejlig>

Rättsprofessorn: Kreditupplysning en komplicerad fråga, Dagens Nyheter 25/5 2010. Tillgänglig via: <http://www.dn.se/ekonomi/rattsprofessorn-kreditupplysning-en-komplicerad-fraga>

Kritiska röster från allmänheten, SVT, 14/10 2006. Tillgänglig via: http://svt.se/2.22620/1.680814/kritiska_roster_fran_allmanheten

Sveriges Konsumenter kritiskt till personliga rabatter, 17/10 2008. Tillgänglig via: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/sveriges-konsumenter-kritiskt-till-personliga-rabatter_1901697.svd

Debatt ICA-nyheter. Fråga först ICA! Oktober 2008. Tillgänglig via: http://www.sverigeskonsumenter.se/Documents/Debattartiklar/Debattartiklar%202008/Debatt_ICA-kort.okt08.pdf

ICA testar personliga erbjudanden till stamkunder, 13/5 2008. Tillgänglig via: <http://www.pirab.se/FTP/Kund9779/ICAWebb/SV-2008-05-13-08-48/ICA.html>

ICA testar personliga erbjudanden över hela landet, 14/10 2008. Tillgänglig via: <http://www.pirab.se/FTP/Kund9779/ICAWebb/SV-2008-10-14-08-49/ICA.html>

Tre konsumenttrender för 2011. Vad har de för betydelse för ditt företag? 6/12 2010. Tillgänglig via: <http://tu.se/medielabbet/bloggarna/107/2917-att-kommunicera-med-allmanheten-en-och-en>

De föreslagna ändringarna i kreditupplysningslagen hotar grundlagen, 12/4 2010. Tillgänglig via: <http://www.newsmill.se/artikel/2010/04/12/grundlagen-hotad>

Standard and Poor's stäms för Lehman-betyg. Tillgänglig via: <http://www.affarsvarlden.se/affarsjuridik/article788547.ece>

ICAs "Mina Varor" – Framgångsrik "one-to-one marketing"? Tillgänglig via: <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2:158219>

Övrigt elektroniskt material

Distanshandeln i Norden 2010, En rapport om nordbors vanor och attityder till Distanshandel. Tillgänglig via: http://www.posten.se/img/cmt/PDF/distanshandeln_norden_2010.pdf

Svenskarna och Internet 2010. Olle Findahl (Stiftelsen för Internetinfrastruktur), Danagårds Grafiska 2010. Tillgänglig via: <http://hugin.info/134112/R/1416710/367278.pdf>

Integritetsåret 2010, 75 lagar, lagförslag, beslut och händelser som påverkade den personliga integriteten under året. Tillgänglig via: <http://www.datainspektionen.se/Documents/diverse/rap-integritetsaret-2010.pdf>

Värt att veta om kreditupplysningar - Datainspektionen informerar 15. Tillgänglig via:
<http://www.datainspektionen.se/Documents/faktabroschyr-kreditupplysningar.pdf>

Ungdomar och integritet 2009, Datainspektionens rapport 2009:1. Tillgänglig via:
<http://www.datainspektionen.se/Documents/rapport-ungdom-2009.pdf>

ICA:s "Mina varor": framgångsrik "one-to-one marketing"? Kandidatuppsats, Uppsala universitet, 2008. Tillgänglig via: <http://www.uppsatser.se/uppsats/6636765fa4/>

Intervjuer

Marie Kennedy, journalist på Göteborgs Posten, 6/12 2010.

Hans Kärnlöf, avdelningsdirektör på Datainspektionen, 8/12 2010.

Pär Trehörning, ombudsman på Svenska journalistförbundet, 9/12 2010.

Agneta Lindblom Hulthén, ordförande för Svenska journalistförbundet, 9/12 2010.

Åke Dahlqvist, affärsområdeschef på UC AB, 13/12 2010.

Dan Nilsson, administratör och skribent på e-handel.se, 17/12 2010.

Magnus Lund, account manager på Creditsafe i Sverige AB, 8/1 2011.

Internetkällor

Wikipedia sökord taxeringskalendern. Tillgänglig via:
<http://sv.wikipedia.org/wiki/Taxeringskalendern>

Skatteverkets hemsida. Tillgänglig via:
<http://www.skatteverket.se/omskatteverket/omoss/offentligauppgifter/tadelavoffentligauppgifter.4.6fdde64a12cc4eee23080003491.html>

Min Upplysning
<https://www.minupplysning.se/>